Redengevende omschrijvingen

Vordenseweg 12, Warnsveld

Colofon

Opdrachtgever

Gemeente Zutphen

Titel

Redegevende omschrijvingen voor 6 gebouwen aan Vordenseweg 12 te Warnsveld

Datum

Versie 1: 27 maart 2026
Versie 2: 7 mei 2026
Versie 3: 21 augustus 2026
(toevoeging specificatie waardering en transformatieruimte)

Datum veldwerk

10 maart 2026

Auteur

Valérie Schurer-Simons

Bestandsnaam

RAAPrap_8394_ZUGN_20260821

ISSN

0925-6229

Leeuwenveldseweg 5b
1382 LV Weesp
Postbus 5069
1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500
E-mail: raap@raap.nl
Website: raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2026
RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inleiding

Dit onderzoek omvat zes redengevende omschrijvingen van een selectie gebouwen op het terrein van GGNet, locatie Het Groot Graffel, in Warnsveld nabij Zutphen. De omschrijvingen zijn opgesteld met als doel de cultuurhistorische waarden van deze karakteristieke objecten inzichtelijk te maken en te onderbouwen. Zij dienen als inhoudelijke onderbouwing voor de bescherming van deze waarden binnen het omgevingsplan Landelijk Gebied van de gemeente Zutphen.

Aanleiding voor het onderzoek is het voornemen van de gemeente Zutphen om de cultuurhistorische waarden van deze zes gebouwen planologisch te borgen door middel van de dubbelbestemming Waarde - Cultuurhistorie. Deze dubbelbestemming is gericht op het behoud van cultuurhistorische waarden, met ruimte voor toekomstige ontwikkelingen. Uitgangspunt daarbij is dat veranderingen plaatsvinden met inachtneming van de aanwezige waarden.

De zes redengevende omschrijvingen brengen per gebouw de cultuurhistorische waarden in beeld en maken inzichtelijk welke kenmerken en onderdelen van belang zijn voor behoud. De beschrijving en waardering vormen gezamenlijk de inhoudelijke onderbouwing voor de bescherming van het betreffende object binnen het omgevingsplan en bieden tevens een kader voor de afweging van toekomstige ontwikkelingen.

Elke redengevende omschrijving bestaat uit een historische inleiding, een contextuele en historische beschrijving van het gebouw, een beschrijving van het exterieur en - voor zover mogelijk - het interieur. Afsluitend wordt per gebouw een waardering gegeven aan de hand van de standaard waarderingscriteria voor bouwkunst van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Per waarderingscategorie wordt een score toegekend, zodat de waarden en toekomstige ingrepen gerichter kunnen worden getoetst. De scores worden steeds in samenhang met de inhoudelijke toelichting gelezen. Aanvullend is de transformatieruimte beschreven, waarmee inzichtelijk wordt waar meer of minder ruimte bestaat voor aanpassingen.

Aan de omschrijvingen ligt een globaal archief- en literatuuronderzoek ten grondslag, aangevuld met een locatiebezoek en visuele opname van de gebouwen. De mate van detaillering verschilt per gebouw en is mede afhankelijk van de toegankelijkheid en de beschikbaarheid van bronnen. De eerdere rapportage van bureau De Kat is als achtergrondinformatie ter kennis genomen. De rapportage is gebruikt om kennis te nemen van eerder onderzoek en de beschikbare context, maar heeft niet als inhoudelijke bron of uitgangspunt voor de voorliggende redengevende omschrijvingen gediend.

Per gebouw zijn afzonderlijke bijlagen opgenomen met ondersteunend materiaal.

Overzicht gebouwen Groot Graffel

1. Schuur ‘De Deale’
2. Witte Villa
3. Hoofdgebouw (en voorterrein)
4. Ruimzicht
5. Vredeskapel
6. Stookgebouw

Algemeen

Groot Graffel te Warnsveld (GE)

De geschiedenis van Groot Graffel[1]

Vanaf het eind van de 18e en vooral in de 19e eeuw ontstond er in Zutphen een meer georganiseerde vorm van zorg voor mensen met een psychiatrische aandoening. De zorg voor 'krankzinnigen', die lang vooral aan particulieren was overgelaten, werd binnen het Oude en Nieuwe Gasthuis (ONG) in Zutphen steeds systematischer aangepakt. In de loop van de 19e eeuw groeide het gesticht uit tot een Provinciaal Krankzinnigengesticht dat patiënten uit heel Gelderland opnam, onder meer dankzij de voortvarende leiding van dr. Johannes Nicolaas Ramaer. Het aantal patiënten nam sterk toe, het complex breidde zich uit en het gesticht verwerfde landelijke bekendheid.

Aan het einde van de 19e eeuw sloot het ONG zich aan bij een bredere ontwikkeling: men besloot ter bevordering van de genezing om psychiatrische patiënten niet langer in de drukke binnenstad te verplegen, maar in een rustiger, groene omgeving buiten de stad. Op 17 maart 1899 kocht het ONG daarom Groot Graffel bij Warnsveld, een landgoed van bijna 29 hectare met herenhuis, koetshuis, boerderij (schuur gebouw nr. 1, pag. 12-20), bos en heidegrond, gelegen aan de Vordenseweg. Voor de bouw van een nieuw buitengesticht sloot het ONG een lening van 400.000 gulden af. In een uitgebreid bestekboek werd tot in detail vastgelegd hoe het hoofdgebouw, de paviljoens, overige gebouwen, riolering en wegen moesten worden aangelegd.

Op 1 juli 1901 werd het hoofdgebouw (gebouw nr. 3, pag. 31-42) van Het Groot Graffel officieel in gebruik genomen. Rondom het hoofdgebouw verrezen de paviljoens die later namen krijgen als Willem van Bronckhorst, Canisius van Meurs, Engelbert Kreijnck, Lambrecht van Baeck, Hadewijch van Sinderen en Johan Wittenberch. Elk paviljoen kon ongeveer vijftig patiënten huisvesten. Het complex was nauw verbonden met de agrarische omgeving: de bijbehorende boerderij produceerde melk, vlees en groenten voor de inrichting. Patiënten werkten mee op het land en in de stallen. In 1918 werd het erve Klein Graffel gekocht, waar in 1923 een nieuwe boerderij werd gebouwd. Het grootste deel van het werk gebeurde er nog handmatig, met ondersteuning van patiënten.

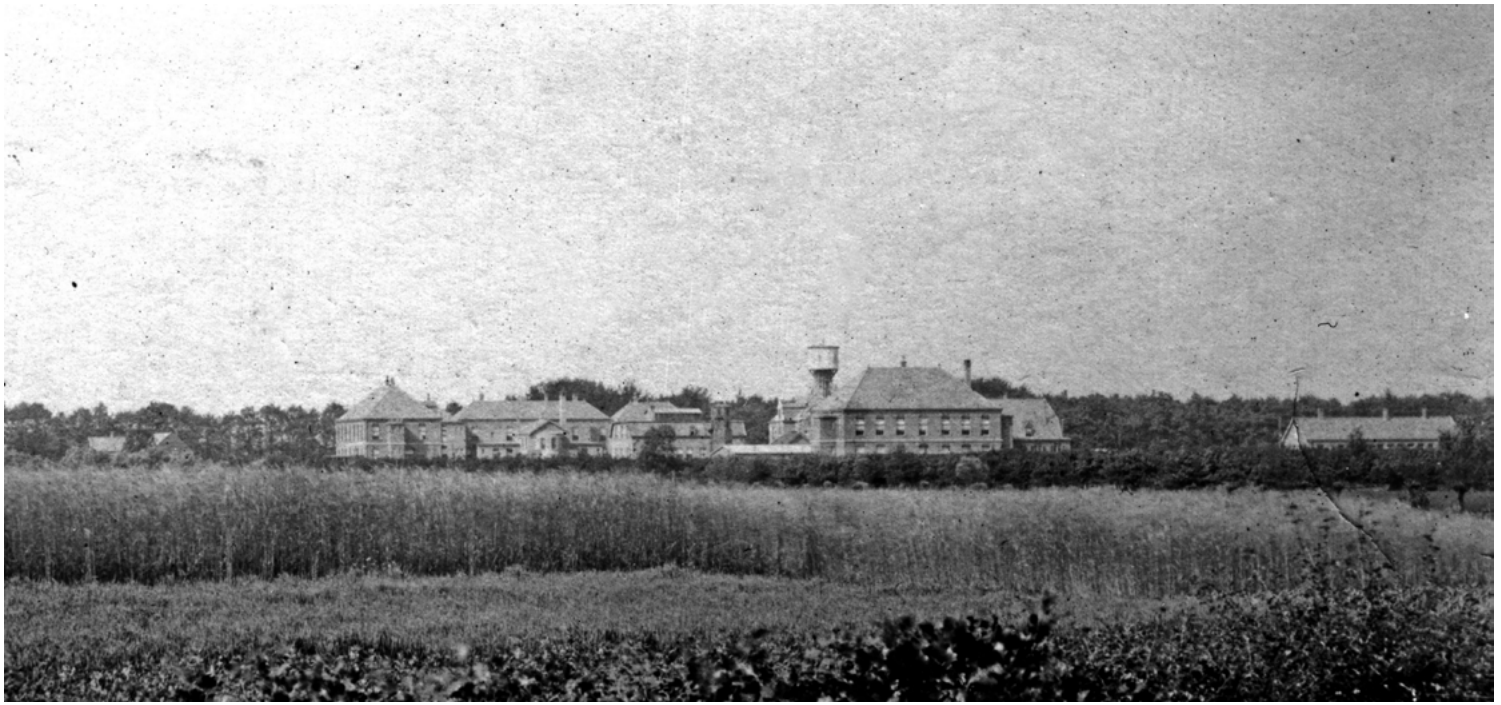
In het interbellum ontwikkelde de zorg op Het Groot Graffel zich verder. Bedverpleging bleef nog lang gebruikelijk, met name bij onrustige, lichamelijk zieke en epileptische patiënten. Tegelijkertijd kwam de activerende therapie op gang: patiënten werden gestimuleerd om te werken en deel te nemen aan activiteiten, in plaats van alleen te liggen. Rond 1913 (pag. 7) liet een plattegrond zien hoe het terrein was ingericht: paviljoens als Boslust (onrustige vrouwen) en Ruimzicht (halfrustige mannen), gepositioneerd direct tegenover het hoofdgebouw, ontleenden hun naam aan het uitzicht op bos en open land. Er was ook een 'vloeiweide' waar het gezuiverde rioolwater werd geloosd en waarop groente werd geteeld. In 1911 werd ook een tuinmanswoning gebouwd (gebouw nr. 2, pag. 22-30) die later verder werd uitgebreid.

1 Klok 2001, 9-106; https://ggnet.nl/ (geraadpleegd op 13-11-2025)

circa 1900-1920

Overzicht gebouwen Groot Graffel

0110_1546_0134
Regionaal Archief Zutphen

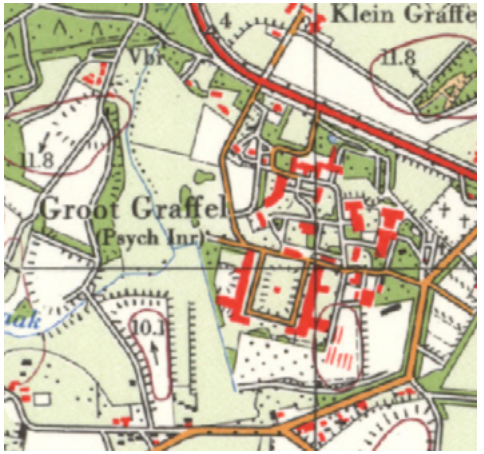
Links 1885,
midden 1913,
rechts 1965

Ontwikkeling van Groot Graffel

Topotijdreis.nl

circa 1905

Brug bij psychiatrische inrichting Het Groot Graffel. De later afgebroken woning van de geneesheer-directeur is hier nog zichtbaar

SZU002001508
Regionaal Archief Zutphen

circa 1919

Hoofdgebouw van Het Groot Graffel

0110_1831_0003
Regionaal Archief Zutphen

Tijdens de Tweede Wereldoorlog bleef Het Groot Graffel niet gespaard. In april 1945 vielen Canadese granaten op het terrein, waarbij dertien verpleegden en enkele Canadese militairen om het leven komen. De oostelijke zijvleugel van het hoofdgebouw raakt zwaar beschadigd. De totale schade aan de gebouwen werd geschat op 50.000 gulden. In het landschap lagen ook loopgraven. Later werd ter nagedachtenis aan de slachtoffers een monument aan de Kerkhofweg opgericht, onthuld in 1995 door dr. J.J. van Bork en een Canadese veteraan.

In de jaren vlak na de oorlog kwam er een nieuwe bouwgolf op gang. Nog voordat de oude ONG-gebouwen in Zutphen definitief worden afgebroken, verrezen op Het Groot Graffel nieuwe paviljoens. In 1949 wordt de eerste steen gelegd voor de nieuwe Boslust, kort daarna gevolgd door Ruimzicht (gebouw nr. 4, pag. 43-53). De namen van de oude paviljoens schoven mee naar deze nieuwbouw. Later, mede onder directeur-geneesheer J. Westerhuis, werd fors geïnvesteerd in de infrastructuur: een nieuw zusterhuis, een ketelhuis (gebouw nr. 6, pag. 61-67), een economiegebouw met keuken, slagerij, wasserij en magazijn, en in 1960 een recreatiegebouw met theehuis. Het terrein ontwikkelde zich tot een volledig, op zichzelf staand psychiatrisch dorp.

Parallel aan deze bouwkundige groei veranderde vanaf de jaren vijftig ook de inhoud van de behandeling. De introductie van effectieve medicatie maakte het mogelijk om psychosen en depressies beter te behandelen. Patiënten werden stabieler en minder langdurig vastgebonden aan bed of zaal. In de jaren zestig kwam daar een breed palet aan psychotherapeutische en activerende behandelingen bij: creatieve therapie, bewegingstherapie, sociaal-psychiatrische interventies en verschillende vormen van dagbesteding. De behandeling werd steeds meer multidisciplinair van karakter.

Ook op spiritueel en levensbeschouwelijk vlak veranderde het centrum. Aanvankelijk vonden kerkdiensten plaats in het hoofdgebouw, maar in de jaren zestig werd op initiatief van Westerhuis een aparte kapel (gebouw nr. 5, pag. 54-60) gebouwd op het zuidoostelijke deel van het terrein, geïnspireerd op de kapel van klooster De Slangenburg in Doetinchem. De bouw gebeurde grotendeels in eigen beheer, met hergebruik van materialen van een oude barak. In 1965 wordt de kapel feestelijk geopend, compleet met een nieuw orgel dat door giften en een recreatiefonds was bekostigd. Na de ziekenhuisfusie in 1967 ontstaat binnen het ONG een Dienst Geestelijke Begeleiding, waarin priester, predikant en humanistisch raadsman/-vrouw samen pastorale zorg bieden.

Met de komst van directeur-geneesheer J. Knol in 1969 brak een volgende fase aan. De oude paviljoens voldeden niet meer aan hedendaagse eisen. De zorgvisie verschuift naar een menswaardiger, kleinschaliger bestaan voor patiënten. In 1976 werden de eerste sociotherapeutische woningen geopend: bungalowachtige eenheden voor kleine groepen patiënten, waarin ieder een eigen kamer heeft (zie afb. pag 11). Dat markeerde een belangrijke stap weg van grote zalen naar meer individuele, op herstel gerichte behandeling. Tegelijkertijd zette Het Groot Graffel de eerste stappen in de ambulante zorg via poliklinieken en deeltijdbehandeling. De inrichting ontwikkelde zich tot een psychiatrisch centrum dat ook buiten de muren zorg bood.

Met de opening van het klinisch centrum ’t Laakveld in 1980 en de invoering van gemengde verpleging werd de behandeling verder gemoderniseerd. Onder invloed van bredere maatschappelijke ontwikkelingen verschoof de positie van de patient: bevelscultuur maakt plaats voor overleg, patiënten werden ‘cliënten’ met eigen rechten en een eigen stem, en ook naasten kregen een actievere rol in het behandelproces.

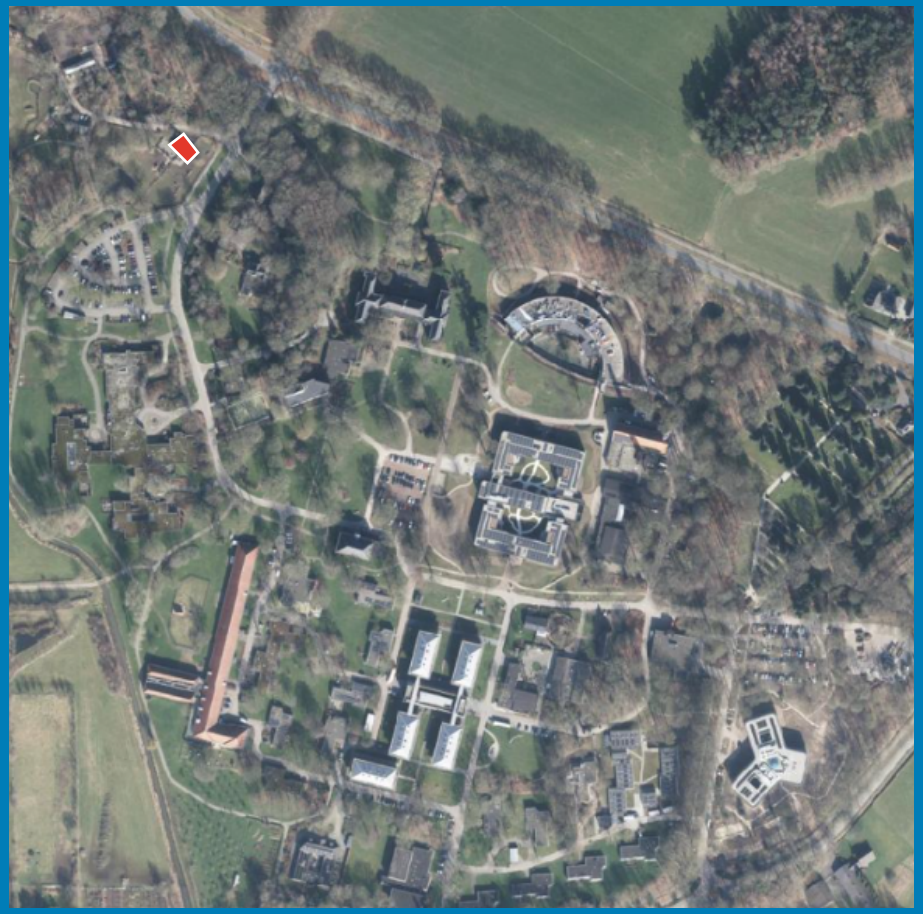
Een belangrijke institutionele breuklijn kwam op 1 januari 1996. Na bijna 375 jaar hield de Stichting Het Oude en Nieuwe Gasthuis op te bestaan. Het Groot Graffel ging zelfstandig en geprivatiseerd verder als Stichting Psychiatrisch Spectrum Gelderland Oost (PSGO), geleid door een Raad van Bestuur. Tegelijkertijd ontstonden er in de regio intensieve samenwerkingsverbanden met andere GGZ-instellingen onder de naam GGNet. Met het oog op een meer gedeconcentreerde, continue en doelgerichte zorgketen, waarin klinische opname, ambulante behandeling, begeleiding en nazorg beter op elkaar aansloten.

circa 1985

Luchtfoto van het terrein waarbij de voormalige hertenweide tussen Ruimzicht en Boslust zichtbaar is dicht bebouwd met bungalows. Linksboven is nog de kap en schoorsteen van het stookgebouw afleesbaar.

SZU002002258
Regionaal Archief Zutphen

Schuur ‘De Deale’

Object	Vordenseweg 12, 7231 PA Warnsveld
Functie	Schuur (van voormalige boerderij)
Bouwjaar	1853
Architect	Onbekend
Bouwstijl	Hallenhuistype
Kadastraal bekend	WVD00 K 846
Perceel coordinaten	213969.814, 461075.599

Historische context (zie afbeeldingen op pag. 16)

De schuur op het terrein van Het Groot Graffel in Warnsveld staat in directe relatie tot de ontstaansgeschiedenis van het voormalige landgoed en de latere ontwikkeling ervan tot psychiatrische inrichting. De schuur behoort tot een oudere fase van het terrein, van vóór de inrichting als psychiatrisch centrum. Het gebouw dateert uit 1853 en houdt verband met het agrarische gebruik van het landgoed in de 19e eeuw (varkenshouderij).

Typologisch betreft het een hallenschuur, gebaseerd op het type hallenhuisboerderij, met een driebeukige opzet. Anders dan bij een traditionele hallenhuisboerderij ontbreekt hier een woongedeelte, omdat zich tegenover de schuur een afzonderlijk woonhuis bevond. In de kadastrale documentatie (pag. 16) verschijnt de schuur voornamelijk in samenhang met de naastgelegen villa van de eerste geneesheer-directeur Le Nobel (zie pag. 16). In 1855 worden de villa en de schuur voor het eerst kadastraal ingetekend (zie pag. 16). Opmerkelijk is dat het getekende volume afwijkt van de huidige vorm van de schuur. Echter zijn er geen overtuigende signalen dat een deel van de schuur later is aangepast. De naastgelegen villa is in de eerste helft van de 20e eeuw afgebroken.

Beschrijving (zie afbeeldingen op pag. 17-20)

Exterieur

Het gebouw heeft een rechthoekige plattegrond en is opgetrokken in roodbruine handvormbaksteen in kruisverband op een gecementeerde plint. De gevels worden geleed door verschillende deuropeningen en vensters.

De voor- en achtergevel zijn symmetrisch opgezet en hebben als centraal element een grote kraaldelen deeldeuren. In de sluitsteen van de korfbogen is het bouwjaar 1853 aangebracht. Aan weerszijden van de deeldeuren bevinden zich kleinere deuropeningen onder korfbogen die toegang geven tot de zijbeuken. Deze muuropeningen zijn aan de achterzijde dichtgezet. Tussen de deeldeuren zijn in elke gevel twee kleine vensters met vorktracering gerealiseerd.

De langsgevels zijn relatief gesloten en worden geleed door kleine 19e-eeuwse staldeuren met vensters en enkele vensters met houten kozijnen en 2x2 roedenverdeling.

De kap wordt gevormd door een zadeldak met wolfseinden, gedeeltelijk gedekt met riet. De lagere dakvlakken van de zijbeuken zijn voorzien van gesmoorde Hollandse pannen.

Interieur

De eikenhouten ankerbalkgebinten vormen de constructieve kern van het gebouw en dragen de kapconstructie. De verbindingen zijn uitgevoerd met traditionele pen- en gatverbindingen. De gebinten verdelen het gebouw in een centrale middenbeuk en twee lagere zijbeuken.

De centrale middenbeuk, de deel, was bestemd voor opslag en fungeerde tevens als doorgangs- en werkruimte voor voertuigen. In deze middenbeuk zijn nog restanten aanwezig van de zogeheten slieten: ronde palen die werden gebruikt voor het opslaan van hooi of stro op de dekbalken van de gebinten.

De kapconstructie bestaat o.a. uit sporen die het dakvlak dragen. Deze sporen lijken te zijn vernieuwd in de 20e eeuw.

Mogelijk hangt deze ingreep samen met het aanbrengen van houtwolcementplaten tussen de sporen van de kap.

De zijbeuken met hilden bevatten stalruimten die door middel van gemetselde tussenmuren zijn onderverdeeld. Deze muren zijn uitgevoerd in halfsteensverband en lijken van latere datum te zijn, vermoedelijk ook uit de 20e eeuw.

Waardering

Cultuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als uitdrukking van de agrarische ontwikkelingsfase van het landgoed Het Groot Graffel (19e eeuw);
2. als markering van de periode voorafgaand aan de inrichting als psychiatrisch centrum (als enige resterende gebouw uit deze periode);
3. als drager van de transformatie van landgoed naar zorginstelling en de functie van de schuur binnen de instelling;
4. als getuige van de historisch-functionele en sociaal-economische organisatie van het terrein.

Architectuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als representatief voorbeeld van een 19e-eeuwse hallenschuur gebaseerd op het hallehuistype;
2. vanwege de eikenhouten ankerbalkgebinten met traditionele pen- en gatverbindingen;
3. vanwege de karakteristieke kapvorm met combinatie van riet en pannen;
4. vanwege de historische detaillering, waaronder korfbogen met sluitstenen en vensters met vorktraceringen.

Situationele- en ensemblewaarden

Belang van het object

1. als onderdeel van de historische structuur van het landgoed en het latere instellingsterrein;
2. vanwege de bijdrage aan de ruimtelijke gelaagdheid van Het Groot Graffel;
3. vanwege de relatie met (verdwenen) landgoedbebouwing en latere zorggebouwen;
4. als element dat de ontwikkeling van het terrein ruimtelijk inzichtelijk maakt.

Gaafheid en herkenbaarheid

Belang van het object

1. vanwege de behouden hoofdvorm en massaopbouw;
2. vanwege de intacte en goed afleesbare constructieve opzet met gebintstructuur;
3. vanwege de herkenbare driebeukige indeling (ondanks latere aanpassingen, die ondergeschikt zijn aan de hoofdstructuur);
4. als gebouw waarin de oorspronkelijke functie en gebruik nog duidelijk afleesbaar zijn (vee in de zijbeuken, opslag op slieten en hilden).

Zeldzaamheid

Belang van het object

1. als gaaf bewaard gebleven 19e-eeuwse hallenschuur binnen een terrein dat later is ontwikkeld tot psychiatrische inrichting;
2. vanwege de weinig voorkomende combinatie van agrarische oorsprong en latere institutionele context.

Specificering waardering en transformatieruimte

Scoresysteem waardering

Per criterium wordt een score toegekend: laag = 1, midden = 2, hoog = 3.

De totaalscore bepaalt de eindwaardering:

13–15 punten hoge waarde

8–12 punten gemiddelde waarde

5–7 punten lage waarde

Criteria	Waarde	Toelichting
Cultuurhistorische waarden	●●●	Vooral sterk door de positie als enige resterende bebouwing uit de agrarische fase vóór de ontwikkeling tot psychiatrische instelling. Het gebouw maakt daarmee een wezenlijke ontwikkelingslaag van Het Groot Graffel zichtbaar.
Architectuurhistorische waarden	●●●	De hallenschuur is niet alleen typologisch herkenbaar, maar bezit ook een substantieel aantal historische constructieve en architectonische onderdelen, waaronder de eiken ankerbalkgebinten, kapvorm, korfbogen, sluitstenen en vorktraceringen.
Situationele- en ensemblewaarden	●●○	De schuur draagt duidelijk bij aan de historische gelaagdheid en leesbaarheid van het terrein. De ensemblewaarde is echter enigszins verzwakt doordat een belangrijk deel van de oorspronkelijke landgoedbebouwing waarmee de schuur samenhing is verdwenen.
Gaafheid en herkenbaarheid	●●●	Hoofdvorm, constructieve opzet, driebeukige structuur en het oorspronkelijke agrarische gebruik zijn nog goed afleesbaar. Latere wijzigingen lijken de waarden niet wezenlijk te hebben aangetast.
Zeldzaamheid	●●○	Negentiende-eeuwse hallenschuren zijn als gebouwtype op zichzelf niet uitzonderlijk zeldzaam. De bijzondere waarde zit vooral in de context: een agrarisch gebouw dat als restant van het voormalige landgoed bewaard bleef binnen een later psychiatrisch instellingsterrein.
Score	13 (hoog)	

Hoog (3) ●●●
Midden (2) ●●○
Laag (1) ●○○

Transformatieruimte

De transformatieruimte van de schuur is beperkt. Ruimte voor aanpassing ligt met name bij jongere toevoegingen, interieurafwerkingen en onderdelen die niet bijdragen aan de historische hoofdstructuur. Ook herbestemming is mogelijk, mits de karakteristieke hoofdvorm, de driebeukige opzet en de eikenhouten gebintconstructie herkenbaar en zoveel mogelijk intact blijven. Terughoudendheid is nodig bij wijzigingen aan de kap, metselwerk, historische gevelopeningen en detailleringen, aangezien deze in belangrijke mate bijdragen aan de architectuurhistorische waarde en herkenbaarheid van het gebouw. Grootschalige ingrepen die de ruimtelijke structuur of de afleesbaarheid van de oorspronkelijke agrarische functie aantasten, bieden daarom weinig transformatieruimte.

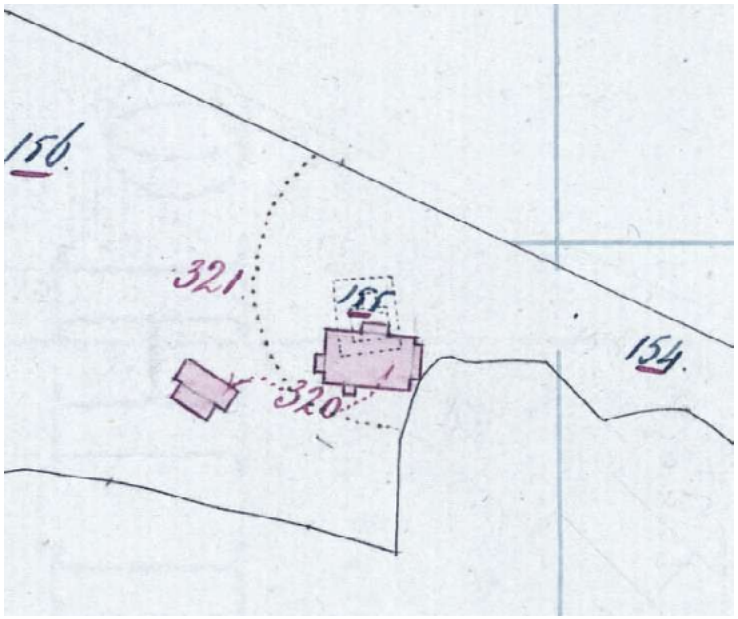
Bijlagen

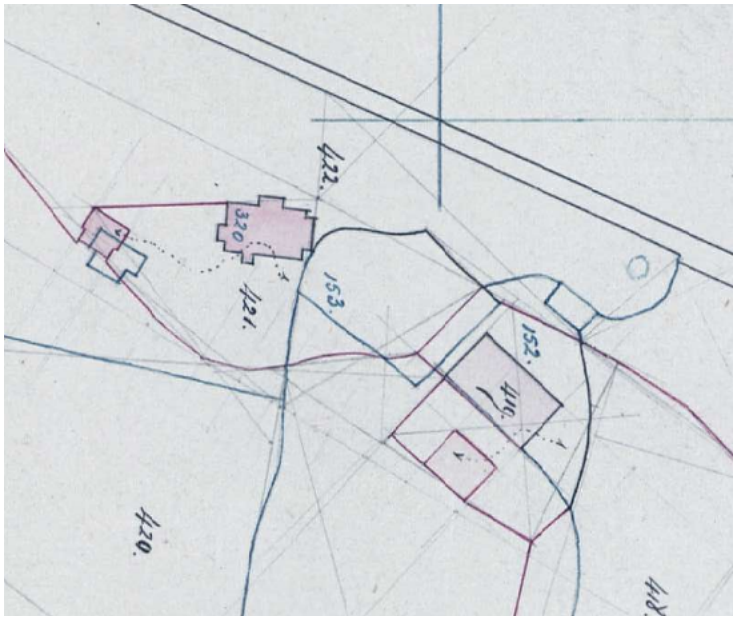
Links
Kadastrale kaart van 1854

Hulpkaart WVD00 K 5
Kadaster Archiefviewer

Rechts
Kadastrale kaart van 1882

Hulpkaart WVD00 K 33
Kadaster Archiefviewer

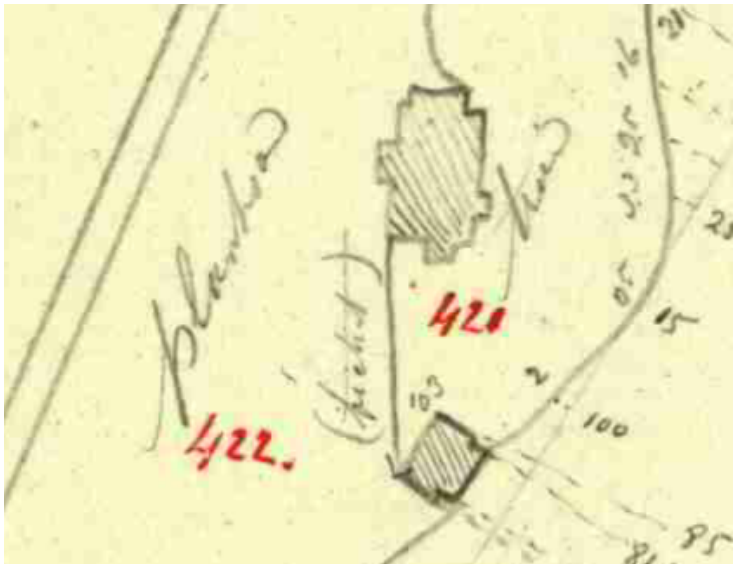
Links
De nabijgelegen villa van Le Nobel

0110_1546_0131
Regionaal Archief Zutphen

Rechts
Kadastrale veldwerkkaart van 1882

Veldwerk WVD00 K 3
Kadaster Archiefviewer

Links
Voorgevel

Rechts
Rechter zijgevel (noord-gevel)

Links
Achtergevel

Rechts
Overzicht interieur

Links
Overzicht stalruimten

Rechts
Detail ankerbalkgebint

Links
Een van de stalruimten

Links
Deel noordgevel

Rechts
Rechterdeel achtergevel (westgevel)

Links
Deel zuidgevel

Links
De deeldeuren van de voorgevel (oostgevel)

Rechts
Detail later vernieuwde dakconstructie. Daaronder oude slieten op de dekbalk

Rechts
Detail deeldeur van kraaldelen

Witte Villa

Object	Vordenseweg 10b, 7231PA Warnsveld
Functie	(voormalig) woonhuis
Bouwjaar	1911, aanpassingen 1921, 1968
Architect	NB
Bouwstijl	Chaletstijl
Kadastraal bekend	WVD00 K 846
Perceel coordinaten	213969.814, 461075.599

Historische context (zie afbeeldingen op pag. 25-27)

De Witte Villa op het terrein van Het Groot Graffel in Warnsveld houdt verband met de ontwikkeling van het voormalige landgoed tot psychiatrische inrichting aan het begin van de 20e eeuw.

Binnen dergelijke instellingen werd een ensemble van gebouwen gerealiseerd met verschillende functies, waaronder verplegingsgebouwen, werkgebouwen en dienstwoningen voor personeel. De Witte Villa behoort tot deze categorie dienstwoningen en werd gebouwd in 1911. Het gebouw fungeerde als woonhuis voor personeel dat verbonden was aan het terrein.

In de jaren twintig werd het gebouw uitgebreid of aangepast (zie pag. 25). Deze fase is onder meer herkenbaar in verschillen in detaillering van de gevels en de vensterluiken. In de tweede helft van de 20e eeuw werd het gebouw verder aangepast met een uitbreiding aan de achterzijde (zie pag. 25 en 27). Deze aanbouw bevat onder meer een keukenruimte en slaapkamers.

Beschrijving (zie afbeeldingen op pag. 28-30)

Exterieur

De Witte Villa is een vrijstaand woonhuis met een samengestelde plattegrond, bestaande uit twee bouwlagen onder een samengesteld zadeldak met gesmoorde kruispannen.

De witgeschilderde bakstenen gevels zijn opgetrokken in kruisverband en worden geleed door licht uitspringende hoeklisenen. In het metselwerk zijn speklagen opgenomen, die door de witte afwerkingslaag slechts beperkt zichtbaar zijn. De H-schuifvensters op de begane grond zijn geplaatst onder segmentbogen met decoratieve metselwerkpatronen in de boogvelden; ook boven de kozijnen zijn sierbanden aangebracht. De segmentbogen zijn deels opgebouwd uit dezelfde steensoort als de speklagen. Dit type steen is op de eerste verdieping tevens diagonaal toegepast in banen die parallel aan de dakrand verlopen.

Aan de voorgevel is ook een klein entreeportaal gerealiseerd (eind jaren 60). Aan de achtergevel twee grote aluminium puien.

Op de eerste verdieping bevinden zich T-rondboogvensters (ca. 1911), rondboogvensters met 2x2 roedeverdeling (ca. 1920), een decoratieve tandlijst rond de lekdorpels en een kleine dakkapel.

De kap heeft een ruime overstek met houten kraaldelen aan de onderzijde en wordt ondersteund door houten consoles. De topgevel van de zijgevel is op de eerste verdieping voorzien van houten betimmering.

Aan de achterzijde bevindt zich een aanbouw uit 1968 met een soberder vormgeving en afwijkend materiaalgebruik. Deze uitbreiding heeft een plat, met bitumen gedekt dak met o.a. ronde daklichten. De vensters in de gevel bestaan uit eenvoudige grote aluminium schuifvensters uit een latere periode.

Interieur

Het interieur van de villa is in de loop van de 20e eeuw meermaals aangepast. Van buitenaf zichtbare interieurafwerkingen wijzen vooral op een verbouwing in eind jaren 60. Tot deze fase behoren onder meer groene marmertegels in de uitbreidingsruimte, schrootjesplafonds en een vaste keuken met houten

kastblokken en geïntegreerde handgrepen. In andere delen van het gebouw komen houten vloerdelen, gevlamde 10×10 cm-tegels en vinylvloerbedekking voor.

In het gebouw zijn twee open haarden aanwezig: één in het oorspronkelijke gedeelte uit 1911 en één in het deel dat samenhangt met de verbouwing of uitbreiding uit de jaren twintig.

Waardering

Cultuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als uitdrukking van de vroege ontwikkelingsfase van Het Groot Graffel als psychiatrische inrichting;
2. als voormalige dienstwoning die inzicht geeft in de organisatie van personeel en bedrijfsvoering;
3. als drager van de functionele samenhang tussen zorg, beheer en agrarische activiteiten;
4. als illustratie van de groei en veranderende huisvesting van personeel, zichtbaar in de uitbreidingen van het gebouw in 1921 en 1968.

Architectuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als voorbeeld van een dienstwoning uit het begin van de 20e eeuw uitgevoerd in Chaletstijl;
2. als gebouw waarvan de architectonische uitwerking, met nadruk op het chaletsstijl karakter, bewust aansluit bij de ligging in een bosrijke omgeving en daarmee de relatie tussen gebouw en landschap versterkt;
3. vanwege de bakstenen gevels met hoeklisenen en decoratieve metselwerkdetails;
4. vanwege de segmentbogen (en decoratieve velden), sierbanden en tandlijsten;
5. vanwege de houten luiken en de karakteristieke dakoverstek met consoles.

Situationele- en ensemblewaarden

Belang van het object

1. als onderdeel van het historische ensemble van Het Groot Graffel;
2. vanwege de relatie met het parkachtige landschap en omliggende bebouwing uit de ontstaansperiode;
3. als element dat de functionele opbouw van het terrein inzichtelijk maakt.

Gaafheid en herkenbaarheid

Belang van het object

1. vanwege de herkenbaarheid van de verschillende bouwfasen (ondanks latere uitbreidingen en interieurwijzigingen)
2. vanwege de aanwezigheid van karakteristieke interieuronderdelen, specifiek de jaren 70-afwerkingen en meubilair.

Zeldzaamheid

Belang van het object

1. als (enige voormalige) dienstwoning binnen Groot Graffel;
2. vanwege de combinatie van vroege kern en latere uitbreidingen

Specificering waardering en transformatieruimte

Scoresysteem waardering

Per criterium wordt een score toegekend: laag = 1, midden = 2, hoog = 3.

De totaalscore bepaalt de eindwaardering:

13–15 punten
hoge waarde

8–12 punten
gemiddelde waarde

5–7 punten
lage waarde

Criteria	Waarde	Toelichting
Cultuurhistorische waarden	●●●	De villa is direct verbonden met de vroege ontwikkeling van Het Groot Graffel als psychiatrische inrichting en maakt als voormalige dienstwoning de organisatie van personeel en bedrijfsvoering inzichtelijk. De uitbreidingen uit de jaren twintig en zestig illustreren daarnaast de groei en veranderende huisvesting en gebruiksbehoeften op het terrein.
Architectuurhistorische waarden	●●●	Het gebouw heeft duidelijke architectonische kwaliteit als vroeg-20e-eeuwse dienstwoning met chaletstijlkenmerken. Met name de samengestelde kap, dakoverstekken, consoles, houten betimmeringen en de rijke baksteen- en vensterdetaillering dragen hieraan bij.
Situationele- en ensemblewaarden	●●○	De ligging in de bos- en parkachtige aanleg sluit goed aan bij de toepassing van de chaletstijl en versterkt de relatie tussen gebouw en landschappelijke omgeving. De ruimtelijke samenhang met de oorspronkelijke terreinaanleg en omliggende bebouwing is door latere ontwikkelingen echter minder sterk afleesbaar.
Gaafheid en herkenbaarheid	●●○	De oorspronkelijke hoofdvorm en belangrijke architectonische kenmerken zijn goed herkenbaar. De uitbreiding uit de jaren twintig sluit in vormgeving en detaillering nog duidelijk aan bij het oorspronkelijke gebouw en vormt daardoor een samenhangende historische bouwfase. De aanbouw uit de jaren zestig wijkt daarentegen nadrukkelijk af in vormgeving en materiaalgebruik en heeft de herkenbaarheid van de oorspronkelijke villa aan de achterzijde enigszins aangetast. Binnen deze bouwfase zijn wel enkele karakteristieke onderdelen behouden, waaronder de ronde daklichten, vloerafwerkingen, betimmeringen en de vaste keuken.
Zeldzaamheid	●●○	Dienstwoningen uit deze periode en in deze architectuur zijn op zichzelf niet uitzonderlijk zeldzaam. De waarde wordt vooral bepaald door de positie als enige resterende voormalige dienstwoning binnen Het Groot Graffel en de specifieke institutionele context.
Score	12 (gem.)	

Hoog (3) ●●●
Midden (2) ●●○
Laag (1) ●○○

Transformatieruimte

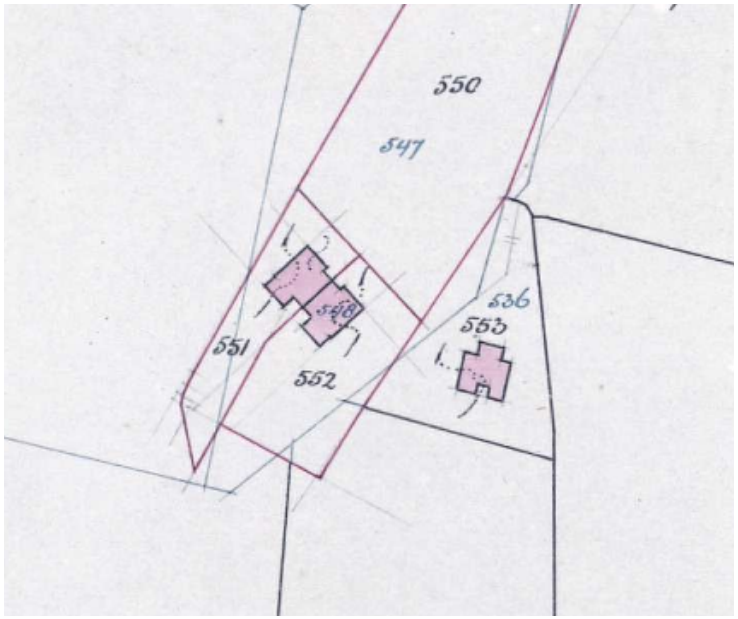
De Witte Villa biedt een gemiddelde transformatieruimte. Bij de oorspronkelijke bouwmassa uit 1911 en de uitbreiding uit de jaren twintig is terughoudendheid gewenst, aangezien beide fasen in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering een samenhangend architectonisch geheel vormen. Met name de kapvorm, dakoverstekken, consoles, historische vensters, luiken en decoratieve metselwerkdetails zijn bepalend voor het karakter van het gebouw en bieden weinig ruimte voor ingrepen.

Meer transformatieruimte ligt bij de aanbouw uit de jaren zestig, die in vormgeving en materiaalgebruik duidelijk afwijkt van de oudere bouwfasen en de herkenbaarheid van de oorspronkelijke villa aan de achterzijde enigszins heeft aangetast. Binnen deze aanbouw zijn echter enkele karakteristieke onderdelen aanwezig, waaronder de ronde daklichten, vloerafwerkingen, betimmeringen en de vaste keuken, die om een zorgvuldige omgang vragen. Bij herbestemming blijft het uitgangspunt dat de hoofdvorm en de afleesbaarheid van de eerste twee bouwfasen behouden blijven.

Bijlagen

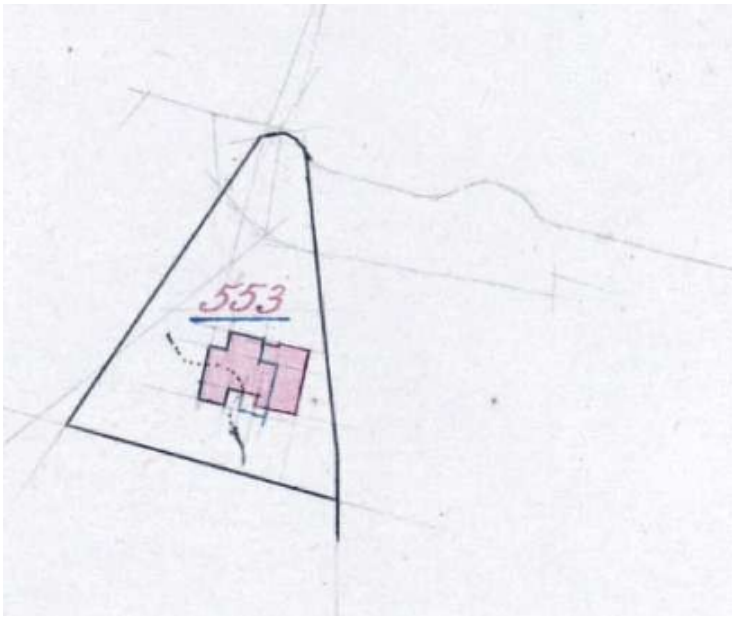
Links
Kadastrale kaart van 1913

Hulpkaart WVD00 K 74
Kadaster Archiefviewer

Rechts
Kadastrale kaart van 1921 waarop de bebouwing van de villa grotendeels is aangepast

Hulpkaart WVD00 K 93
Kadaster Archiefviewer

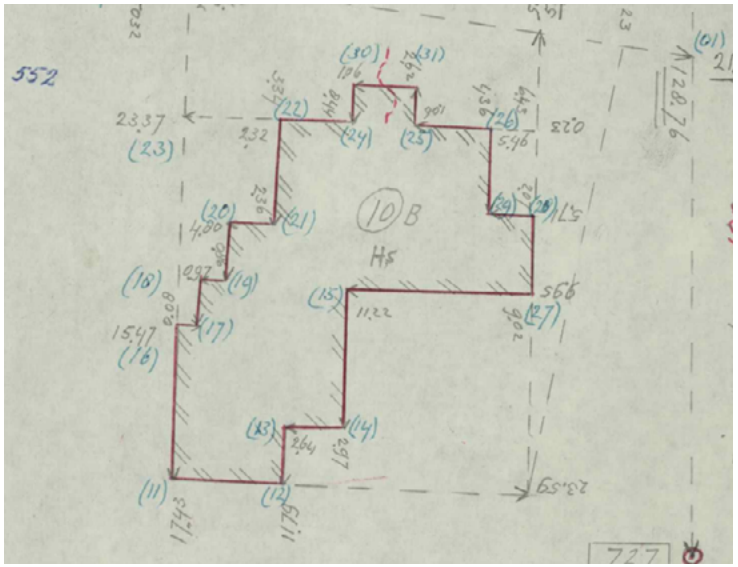
Links
Kadastrale kaart van 1921 waarop de bebouwing van de villa grotendeels is aangepast

Veldwerk WVD00 K 39
Kadaster Archiefviewer

Rechts
Kadastrale kaart van 1986 waarop de bebouwing van de villa weer lijkt te zijn aangepast

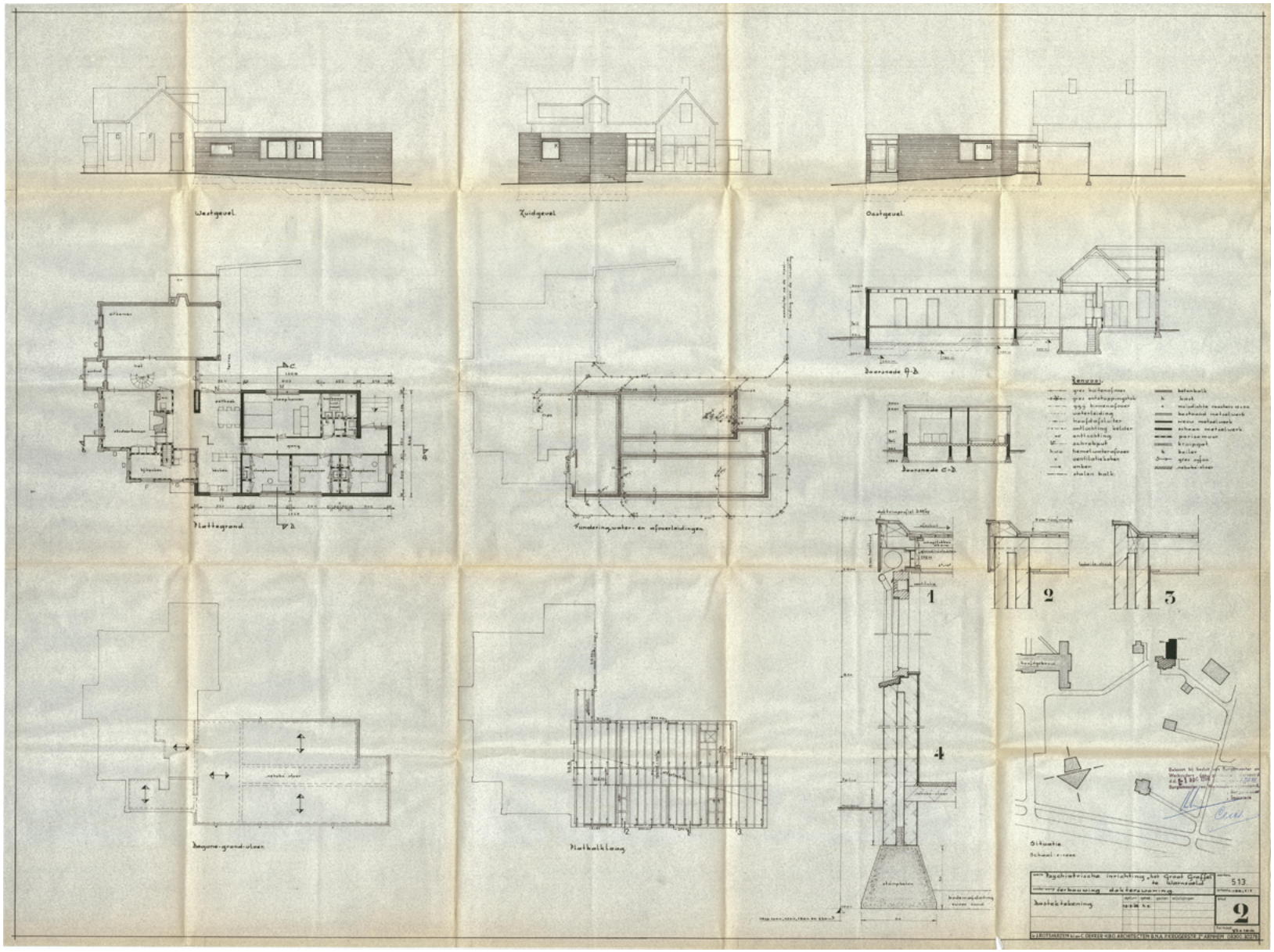
Veldwerk WVD00 K 134
Kadaster Archiefviewer

Overzichtsfoto met (bij de pijl) de villa vóór de verbouwing van 1921

0110_1831_0023
Regionaal Archief Zutphen

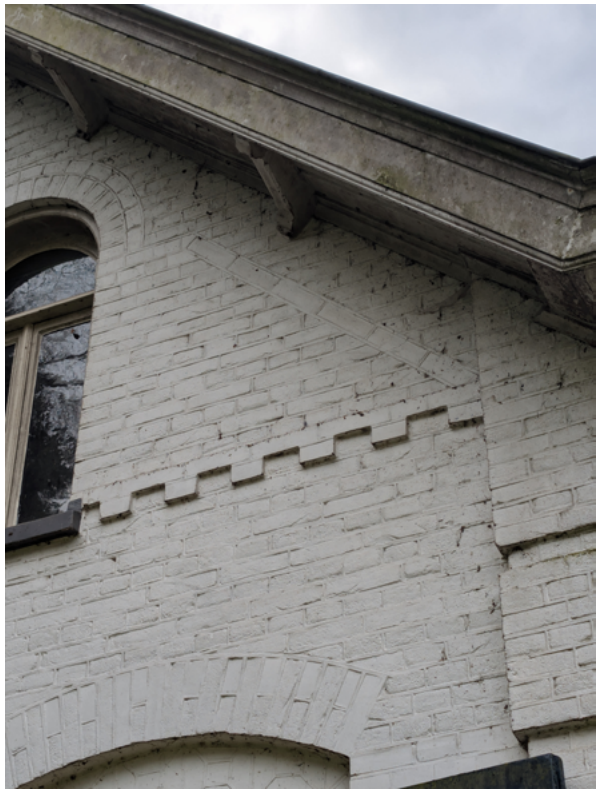
Bouwdossier 1968

Hier is de nieuwe indeling van ruimten goed afleesbaar. Er worden meerdere slaapkamers toegevoegd aan het gebouw. Evenals een nieuwe keuken en eetkamer.

3033_1844_0001
Regionaal Archief Zutphen

Voorgevel
(linkerdeel uit 1921 en
rechterdeel uit 19110

Links
Detail voorgevel

Rechts
Detail oudste deel voorgevel (1911)

Links
Achtergevel

Midden
Zijgevel 1968 aanbouw

Rechts
Achtergevel 1968 aanbouw

Links
De keuken

Midden
De gang met zicht op de opgaande trap en het voorportaal

Rechts
De eetkamer/keuken gezien vanuit de achtergevel

Links
De oorspronkelijke keukenruimte (later bijkeuken/facilitaire ruimte)

Midden
1911 haard

Rechts
Woonkamer met 1920 haard met zicht op voorgevel

Hoofdgebouw

Object	Vordenseweg 12, 7231PA Warnsveld
Functie	Hoofdgebouw/kantoren
Bouwjaar	1901
Architect	NB, aanbesteding door H. Timmer (uit Meppel)
Bouwstijl	Neorenaissance
Kadastraal bekend	WVD00 K 846
Perceel coordinaten	213969.814, 461075.599

Historische context (zie afbeeldingen op pag. 35-39)

Het hoofdgebouw aan de Vordenseweg 12 in Warnsveld behoort tot de eerste aanleg van Het Groot Graffel, dat na de aankoop van het landgoed door het Oude en Nieuwe Gasthuis (ONG) in 1899 werd ontwikkeld tot buitengesticht voor psychiatrische verpleging. Het gebouw werd in 1901 in gebruik genomen en vormt daarmee een centraal onderdeel van de vroegste ontwikkelingsfase van Het Groot Graffel.

In de oorspronkelijke opzet had het gebouw een gecombineerde functie. Het centrale middendeel bood onder meer plaats aan administratieve functies en een kerkruimte, terwijl in de zijvleugels patiënten waren ondergebracht. Daarmee weerspiegelt het gebouw de vroege organisatie van de psychiatrische zorg, waarin bestuurlijke, religieuze en verpleegkundige functies binnen één hoofdvolume waren samengebracht. Het hoofdgebouw was aan de voorzijde voorzien van een oprijlaan.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog liep het hoofdgebouw schade op door Canadese granaatinslagen. Op historisch fotomateriaal (pag. 36) zijn inslagen zichtbaar aan onder meer de oostelijke zijvleugel.

In de tweede helft van de 20e eeuw is het gebouw meerdere malen verbouwd, onder meer in de jaren zestig, toen de kapel werd gesloopt (pag. 37, foto van de kapel), opnieuw in de jaren tachtig en de meest recente renovatie in 2026.

De bijbehorende oprijlaan is door de jaren heen zijn functie verloren en aangepast en sluit niet direct meer aan op de doorgaande weg (Vordenseweg).

Beschrijving (zie afbeeldingen op pag. 40-42)

Exterieur

Het sobere neorenaissance hoofdgebouw heeft een langgerekte, H-vormige plattegrond met een centraal middendeel en twee naar voren en naar achteren uitspringende zijvleugels, waardoor aan voor- en achterzijde open binnenhoven ontstaan. Het gebouw telt twee bouwlagen onder een samengesteld schilddak, gedekt met hedendaagse gesmoorde verbeterde Hollandse pannen en mogelijk oudere kruispannen.

De gevels zijn opgetrokken in roodbruine baksteen in kruisverband, met afwisselend helderrode baksteenstroken, en worden geleed door regelmatige vensterassen. Op de begane grond bevinden zich H-vensters onder segmentbogen met decoratief metselwerk in de boogvelden, geaccentueerd door lichtgekleurde gepleisterde stenen. Op de verdieping bevinden zich schuifvensters met houten kozijnen, roedenverdeling en natuurstenen lekdorpels.

Het middendeel van de voorgevel wordt benadrukt door een vooruit springende entreezone met hoge doorgang en entreepartij, die de symmetrische opbouw van het gebouw onderstreept, maar niet oorspronkelijk is. De kap wordt bekroond door een houten dakruiter met klok, tentdak en windvaan.

Interieur

Het interieur van het hoofdgebouw is in de loop van de 20e eeuw meerdere malen aangepast. Hierdoor zijn veel oorspronkelijke interieuronderdelen gewijzigd of verdwenen.

De oorspronkelijke ruimtelijke structuur van het gebouw is echter nog gedeeltelijk herkenbaar. Het middendeel

vormde oorspronkelijk het centrale gedeelte van het gebouw met representatieve functies, waaronder administratieve ruimten en een kerkruimte. De zijvleugels waren ingericht als patiëntenafdelingen. In de jaren 60 is de kerkruimte komen te vervallen met de komst van een losstaande kapel elders op het terrein.

Door latere verbouwingen zijn verschillende ruimten opnieuw ingedeeld en aangepast aan veranderende functies binnen de instelling. Daarbij zijn moderne installaties, nieuwe scheidingswanden en latere afwerkingen aangebracht.

Waardering

Cultuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als eerste speciaal voor Het Groot Graffel gebouwde hoofdgebouw;
2. als uitdrukking van de start van de psychiatrische inrichting (1901);
3. als drager van de vroege organisatie van zorg, religie en bestuur binnen één gebouw.

Architectuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als voorbeeld van een zorggebouw uit het begin van de 20e eeuw met neorenaissance kenmerken;
2. vanwege de symmetrische opbouw en H-vormige plattegrond;
3. vanwege de bakstenen gevels met segmentbogen en sluitstenen;
4. vanwege de dakruiter met klok als karakteristiek element.

Situationele- en ensemblewaarden

Belang van het object

1. als centraal en beeldbepalend gebouw binnen Het Groot Graffel
2. vanwege de relatie met het parkachtige landschap en met de paviljoenstructuur en latere uitbreidingen, oorspronkelijk axiaal geordend;
3. als element dat de ruimtelijke en functionele hiërarchie van het terrein bepaalt.

Gaafheid en herkenbaarheid

Belang van het object

1. vanwege de goed herkenbare hoofdvorm en opzet (ondanks latere verbouwingen en functiewijzigingen);
2. vanwege de afleesbaarheid van de (grotendeels) oorspronkelijke structuur.
3. vanwege de afleesbaarheid van de oorspronkelijke oprijlaan

Zeldzaamheid

Belang van het object

1. als vroeg hoofdgebouw van een psychiatrische inrichting rond 1900;
2. vanwege de relatief beperkte hoeveelheid herkenbare gebouwen uit deze fase op het terrein.

Specificering waardering en transformatieruimte

Scoresysteem waardering

Per criterium wordt een score toegekend: laag = 1, midden = 2, hoog = 3.

De totaalscore bepaalt de eindwaardering:

13–15 punten hoge waarde

8–12 punten gemiddelde waarde

5–7 punten lage waarde

Hoog (3) ●●●
Midden (2) ●●○
Laag (1) ●○○

Criteria	Waarde	Toelichting
Cultuurhistorische waarden	●●●	Het hoofdgebouw vormt het vroegste speciaal voor Het Groot Graffel gerealiseerde hoofdgebouw en markeert daarmee de start van de psychiatrische inrichting in 1901. De oorspronkelijke combinatie van bestuur, religie en verpleging binnen één gebouw maakt de vroege organisatie van de instelling goed inzichtelijk.
Architectuurhistorische waarden	●●●	Het gebouw is een representatief vroeg-20e-eeuws zorggebouw met sobere neorenaissancekenmerken. De symmetrische opzet, H-vormige plattegrond, bakstenen gevelarchitectuur met segmentbogen en decoratieve accenten en de dakruiter met klok geven het gebouw een duidelijke architectonische eigenheid.
Situationele- en ensemblewaarden	●●○	Het hoofdgebouw heeft nog altijd een centrale en beeldbepalende positie en getuigt van de vroege ontwikkelingsfase van Het Groot Graffel. De oorspronkelijke ruimtelijke samenhang is echter verzwakt doordat zichtassen zijn verdwenen, het terrein verder is ingevuld en de historische relatie met de voormalige mannen- en vrouwenverplegingsgebouwen door sloop verloren is gegaan. De vroege fase van het terrein is daardoor in de huidige omgeving nog slechts beperkt afleesbaar.
Gaafheid en herkenbaarheid	●●○	De hoofdvorm, H-structuur en een belangrijk deel van de oorspronkelijke gevelarchitectuur zijn goed herkenbaar gebleven. De sloop van de kapel, latere verbouwingen, gewijzigde entreepartij en veranderingen in het interieur hebben de gaafheid echter verminderd. Ook de oorspronkelijke oprijlaan is nog slechts gedeeltelijk afleesbaar.
Zeldzaamheid	●●●	Het gebouw is van hoge zeldzaamheidswaarde als vroeg hoofdgebouw van een psychiatrische inrichting uit circa 1900 en als een van de weinige nog herkenbare gebouwen uit de eerste ontwikkelingsfase van Het Groot Graffel. De combinatie van ouderdom, oorspronkelijke hoofdgebouwfunctie en institutionele context versterkt deze waarde.
Score	13 (hoog)	

Transformatieruimte

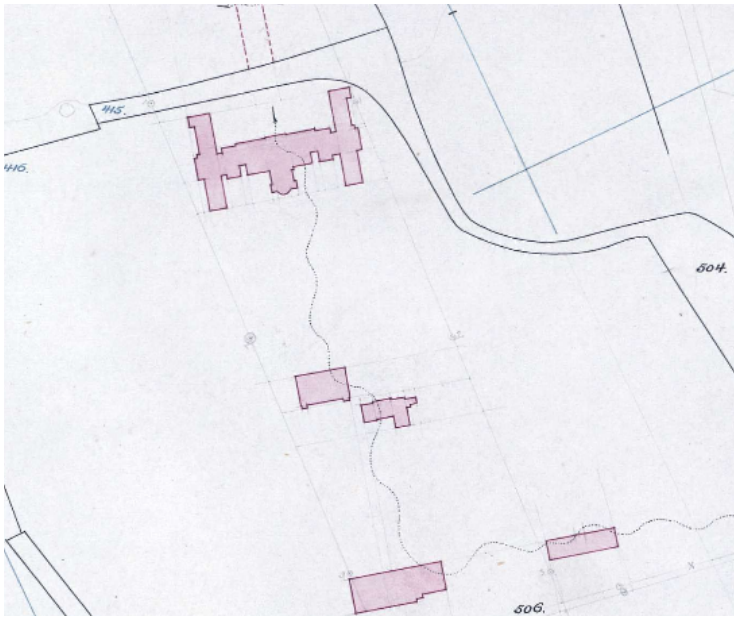
Het hoofdgebouw biedt een beperkte tot gemiddelde transformatieruimte. De hoofdvorm, H-vormige plattegrond, symmetrische gevelcompositie, historische geveldetails en dakruiter zijn sterk bepalend voor de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde en bieden weinig ruimte voor ingrijpende wijzigingen. Ook de centrale positie als belangrijk restant van de vroege ontwikkelingsfase van Het Groot Graffel vraagt om behoud van de herkenbaarheid.

Meer transformatieruimte ligt in het interieur, waar door opeenvolgende verbouwingen veel oorspronkelijke afwerkingen en indelingen al zijn gewijzigd, voor zover bekend. In de directe omgeving is enige ruimte voor verandering aanwezig, omdat de vroege ruimtelijke opzet door latere bebouwing, verdwenen zichtassen en de sloop van de voormalige mannen- en vrouwenverplegingsgebouwen sterk is verzwakt. Nieuwe ontwikkelingen dienen de centrale positie van het hoofdgebouw niet verder aan te tasten en waar mogelijk de herkenbaarheid van de vroege fase van het terrein te versterken.

Bijlagen

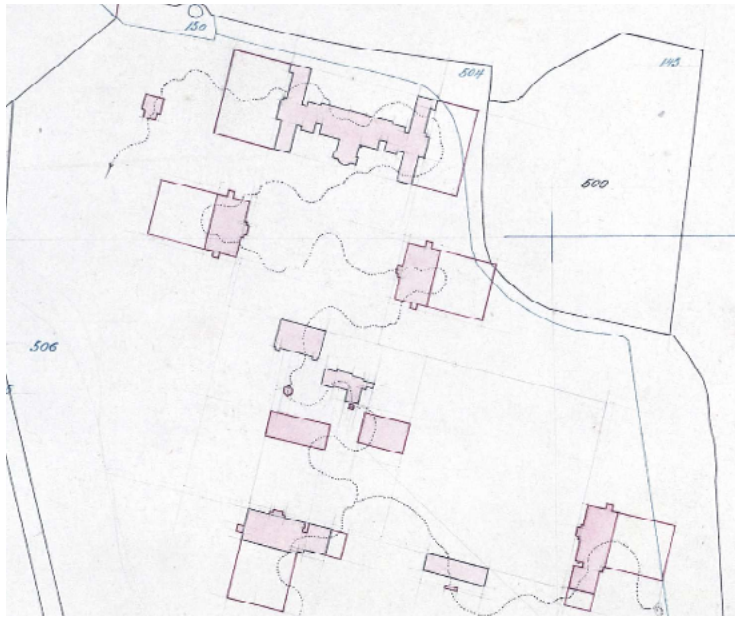
Links
Kadastrale kaart van 1901 waarop het hoofdgebouw samen met de eerste pavil-joens zijn gerealiseerd

Hulpkaart WVD00 K 55
Kadaster Archiefviewer

Rechts
Kadastrale kaart van 1902 waarop verdere uitbreiding van het terrein zichtbaar is

Hulpkaart WVD00 K 56
Kadaster Archiefviewer

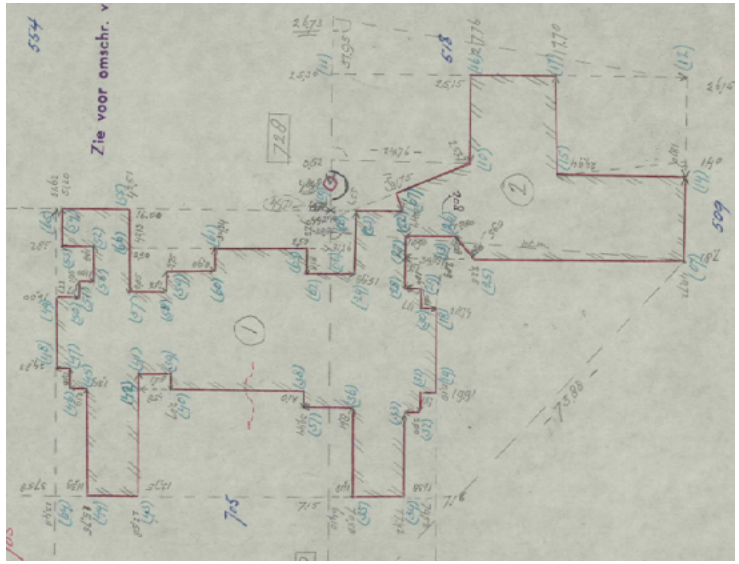
Links
Kadastrale kaart van 1909 waarop nog verdere uitbreiding van het terrein zichtbaar is

Hulpkaart WVD00 K 66
Kadaster Archiefviewer

Rechts
Kadastrale kaart van 1985 waarop de bebouwing van het hoofdgebouw lijkt te zijn aangepast. Onder andere is de kapel verwijderd en er is een nieuwe vleugel aangebouwd

Veldwerk WVD00 K 132Kadaster Archiefviewer

circa 1919

Hoofdgebouw van Het Groot Graffel

0110_1831_0003
Regionaal Archief Zutphen

circa 1945

Hoofdgebouw van Het Groot Graffel met oorlogsschade

1882 0110_1882_0004 en 0110_1882_0005
Regionaal Archief Zutphen

Circa 1925

Het hoofdgebouw met zicht op de kapel

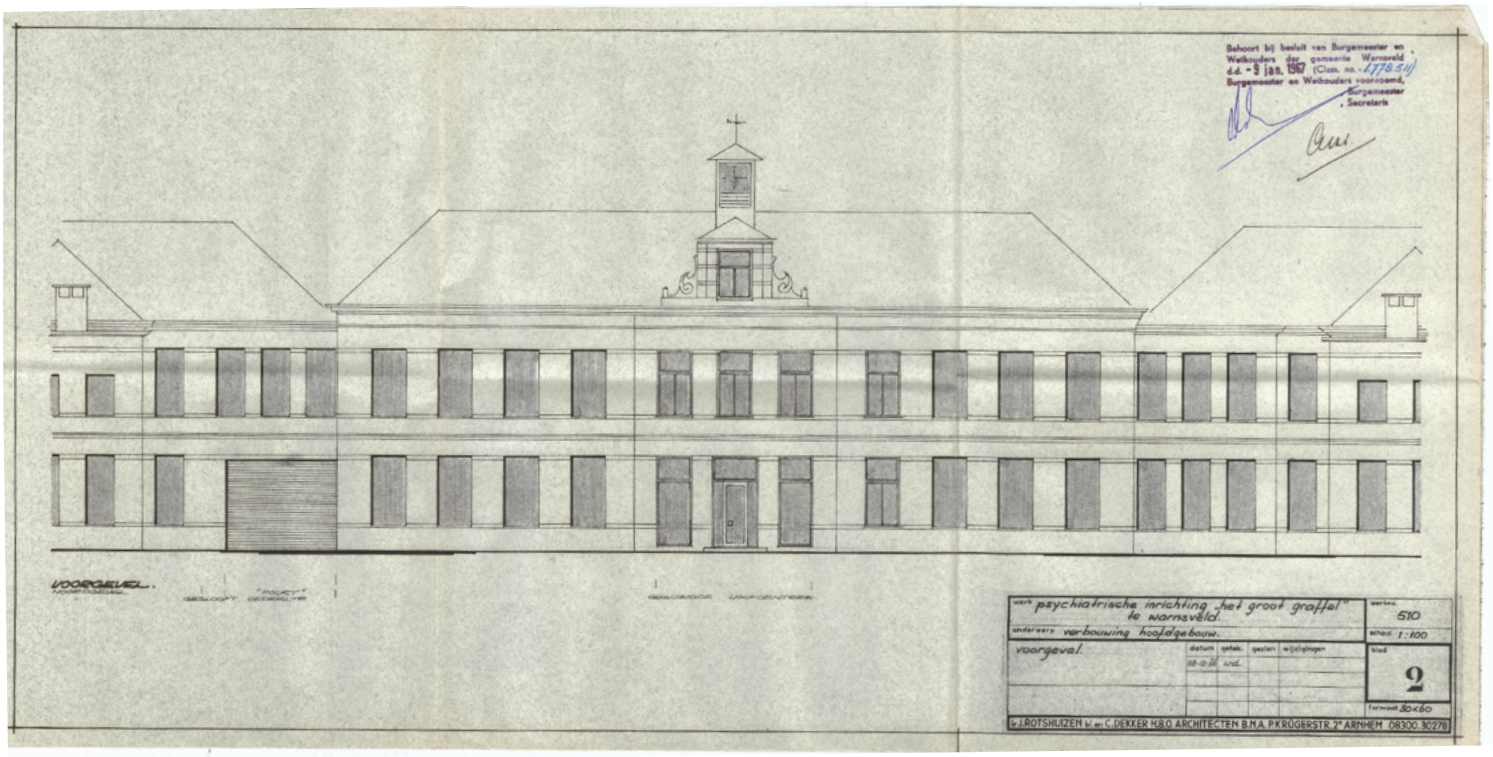
0110_1831_0019
Regionaal Archief Zutphen

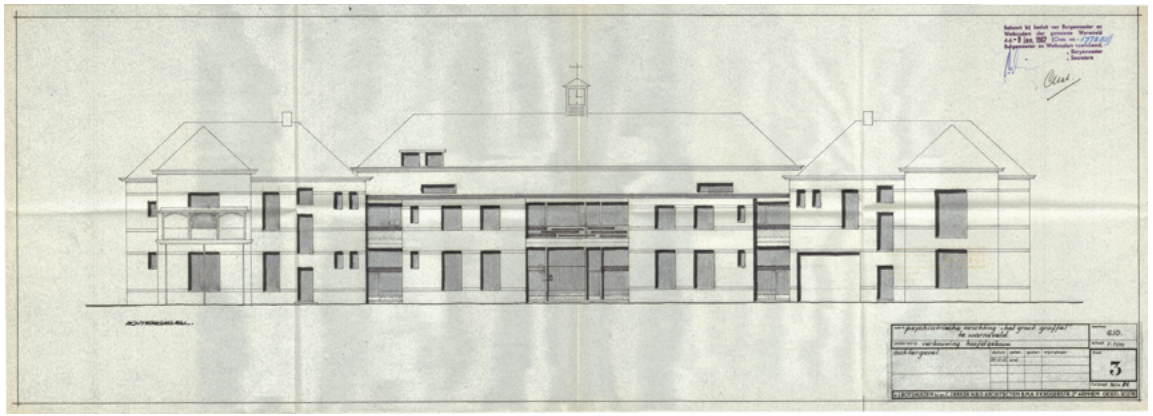

Circa 1967

Bouwtekeningen voor de verbouwing aan het hoofdgebouw

Bouwdossier 3033_1874_0003
Regionaal Archief Zutphen

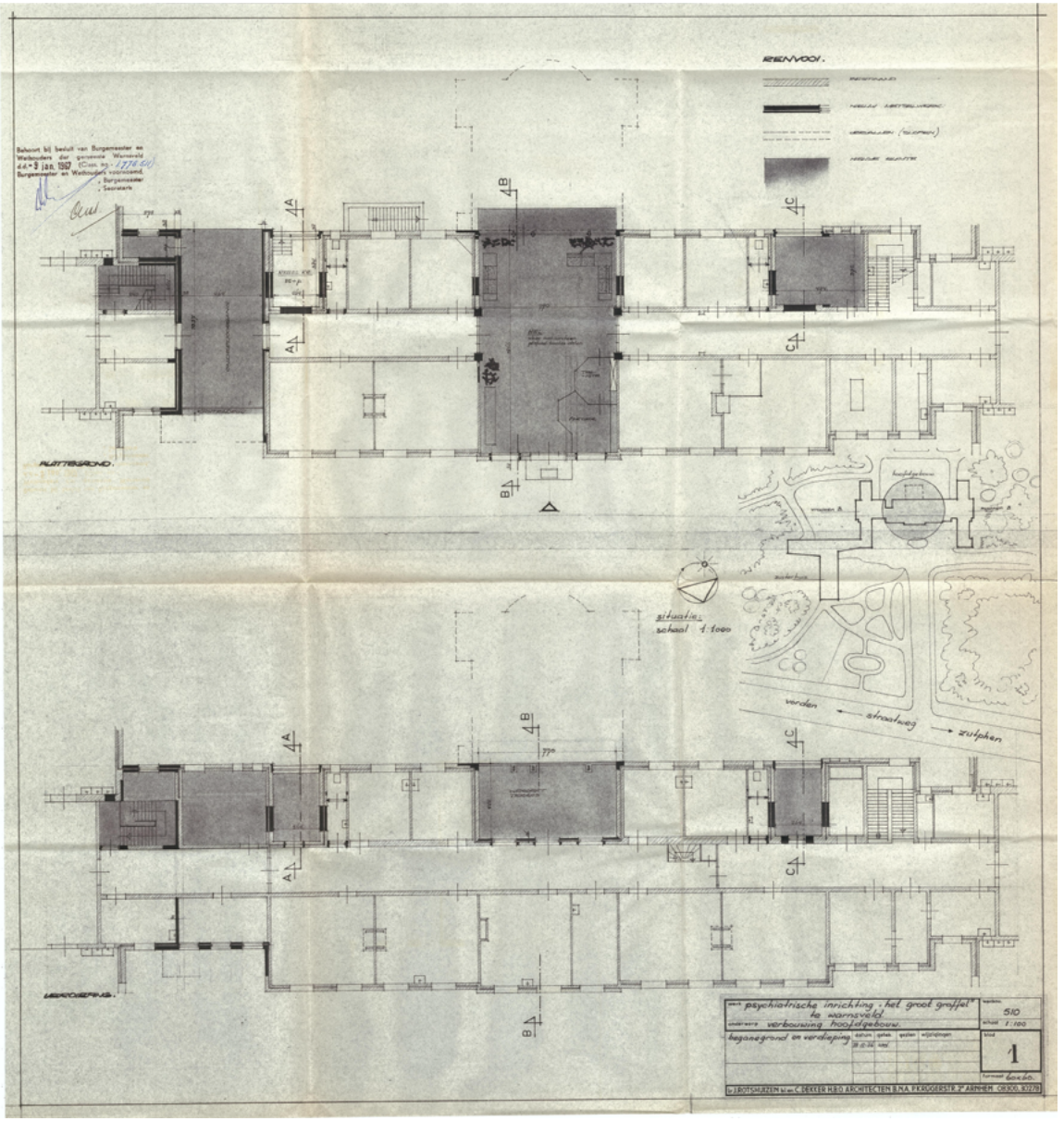

Circa 1967

Bouwtekeningen voor de verbouwing aan het hoofdgebouw

Bouwdossier 3033_1874_0003
Regionaal Archief Zutphen

Hoofdgebouw van Het Groot Graffel

Details hoofdgebouw van
Het Groot Graffel

Het hoofdgebouw vóór de renovatie (april 2025)

uit rapportage architectenbureau Kat 2025

Paviljoen Ruimzicht

Object	Vordenseweg 12, 7231PA Warnsveld
Functie	Kantoren (huidige functie) voormalig zorggebouw
Bouwjaar	1949
Architect	Zanstra, Giesen en Sijmons
Bouwstijl	Traditionalisme met classicistische kenmerken
Kadastraal bekend	WVD00 K 846
Perceel coordinaten	213969.814, 461075.599

Historische context (zie afbeeldingen op pag. 47-50)

Ruimzicht en de inmiddels gesloopte, symmetrisch geplaatste tegenhanger Boslust behoren tot een naoorlogse uitbreidingsfase van Het Groot Graffel in Warnsveld, gerealiseerd op basis van een uitbreidingsplan uit de jaren veertig (pag. 47). Architectenbureau Zanstra, Giesen en Sijmons ontwierp de paviljoens en (niet gerealiseerde) tunaanleg. Boslust werd als eerste in 1949 voltooid; kort daarop volgde Ruimzicht. Met deze uitbreiding werd de opname- en verblijfcapaciteit van het terrein vergroot, in een situatie waarin het hoofdgebouw voornamelijk als behandel- en centrale voorzieningenlocatie in gebruik was. De nieuwe paviljoens vormden zowel een ruimtelijke voortzetting van de bestaande terreinaanleg als een functionele verbreding van de instelling.

De paviljoenstructuur bleef als ruimtelijk principe gehandhaafd, maar werd in de wederopbouwperiode planmatig voortgezet en aangepast aan veranderende zorgorganisatie en capaciteitsvragen. In latere fases zijn binnen het terrein van Boslust en Ruimzicht aanvullende gebouwen gerealiseerd (pag. 47 en 50), waardoor het oorspronkelijke open karakter van de paviljoens gedeeltelijk is gewijzigd.

Beschrijving (zie afbeeldingen op pag. 51-53)

Exterieur

Ruimzicht is gelegen in een open, landschappelijke setting met een wijd zicht over het omliggende terrein. Het gebouw heeft een samengesteld grondplan met een haakse vleugel aansluitend aan een L-vorminge opzet.

De architectuur is overwegend traditionalistisch, met sobere classicistische elementen. De gevels zijn opgetrokken in baksteen in klezorenverband en worden geleed door een regelmatige indeling in gevelassen, deels versterkt door lisenen en spaarvelden met afwisselend grotere en kleinere vensteropeningen.

De samengestelde schilddaken zijn gedekt met verbeterde Hollandse pannen en voorzien van kleine dakkapellen. op de hoeken van de lange vleugel staan keramische pirons. De muuropeningen zijn veelal uitgevoerd onder een strek, met rollagen ter plaatse van de lekdorpels. De vensters bestaan uit houten en stalen kozijnen met roedenverdelingen van 2x2 tot 4x3. In de spaarvelden van de korte en haakse vleugel komen daarnaast afwijkende venstervormen voor, waaronder kleine octagonale vensters en oeil-de-boeufvensters met houten betimmering in de spaarvelden. Op de begane grond van de haakse vleugel zijn bovendien vensters van glazen bouwstenen toegepast. De hemelwaterafvoeren zijn verzonken in de (hoek)lisenen van de gevel.

De gevels worden verder voorzien van kleine entreeportalen (de hoofdentree voorzien van fronton) en uitbouwen met sobere zuilen. In de haakse uitbouw bevindt zich een bordes met trap, eveneens voorzien van zuilen, dat een directe relatie legt met het omliggende groen. De korte vleugel heeft het meest uitgesproken classicistische karakter, met gemetselde hoeklisenen, segmentbogen en grotere glaspartijen waarin een deur is opgenomen.

Interieur

Het interieur van Ruimzicht is in de loop van de tijd aangepast aan veranderende gebruiksfuncties en is momenteel in gebruik als kantoorruimte en kinderverblijf.

De afwerking is overwegend eenvoudig en functioneel. Vloeren in de meeste ruimten zijn voorzien van hedendaagse vloerbedekking, waaronder mogelijk oudere tegelvloeren behouden zijn gebleven. De wanden zijn grotendeels gepleisterd. Plafonds zijn afgewerkt met systeemplafondplaten.

De oorspronkelijke ruimtelijke opzet is nog herkenbaar in de lange centrale gangstructuur met aangrenzende kamers, die wordt begeleid door een reeks sobere kolommen die het interieur ritmisch geleiden.

Waardering

Cultuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als uitdrukking van de naoorlogse uitbreidingsfase van Het Groot Graffel;
2. als weerspiegeling van veranderende opvattingen over verblijf en behandeling;
3. als onderdeel van de ontwikkeling van de psychiatrische zorg in de wederopbouwperiode.

Architectuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als voorbeeld van een naoorlogs paviljoen in een overwegend traditionalistische vormentaal met sobere classicistische elementen;
2. als uitdrukking van stijlpluralisme binnen de naoorlogse architectuur, waarbij het ontwerp, in afwijking van het overwegend modernistische oeuvre van architecten als Zanstra, Giesen en Sijmons, teruggrijpt op traditionele en classicistische vormen en daarmee een bijzonder positionering inneemt binnen de wederopbouwarchitectuur;
3. vanwege de bakstenen gevels in klezorenverband en de gevelgeleding met lisenen en spaarvelden;
4. vanwege de toepassing van klassieke motieven zoals zuilen en segmentbogen;
5. vanwege de variatie in venstertypen en de zorgvuldige detaillering waaronder de verdiepte hemelwaterafvoeren.

Situationele- en ensemblewaarden

Belang van het object

1. als onderdeel van de paviljoenstructuur binnen Het Groot Graffel en heeft een axiale relatie met het hoofdgebouw;
2. vanwege de ligging vrij in het groen met wijds uitzicht (ondanks verstoring door latere bebouwing).

Gaafheid en herkenbaarheid

Belang van het object

1. vanwege de behouden hoofdvorm en architectonische opzet (ondanks interieurwijzigingen en terreinverdichting);
2. vanwege de herkenbare gevelindeling en klassieke detaillering.

Zeldzaamheid

Belang van het object

1. als enig bewaard gebleven paviljoen van deze omvang en architectonische uitwerking binnen Het Groot Graffel;
2. Juist als laatste herkenbaar overblijfsel van het oorspronkelijke ensemble (met Boslust) heeft Ruimzicht waarde: het fungeert als unieke drager en herinnering van een grotendeels verdwenen ruimtelijk en functioneel concept.

Specificering waardering en transformatieruimte

Scoresysteem waardering

Per criterium wordt een score toegekend: laag = 1, midden = 2, hoog = 3.

De totaalscore bepaalt de eindwaardering:

13–15 punten hoge waarde

8–12 punten gemiddelde waarde

5–7 punten lage waarde

Hoog (3) ●●●
Midden (2) ●●○
Laag (1) ●○○

Criteria	Waarde	Toelichting
Cultuurhistorische waarden	●●●	Ruimzicht is een duidelijke uitdrukking van de naoorlogse uitbreidingsfase van Het Groot Graffel en toont veranderende opvattingen over verblijf, behandeling en capaciteit binnen de psychiatrische zorg. Het gebouw vertegenwoordigt daarmee een wezenlijke ontwikkelingsfase van de instelling in de wederopbouwperiode.
Architectuurhistorische waarden	●●●	Het paviljoen heeft een uitgesproken architectonische kwaliteit door de combinatie van een traditionalistische vormentaal met sobere classicistische motieven. Binnen het oeuvre van Zanstra, Giesen en Sijmons neemt het gebouw daarmee een bijzondere positie in. De gevelgeleding, het klezorenverband, de variatie in venstertypen, de klassieke motieven en de zorgvuldig geïntegreerde hemelwaterafvoeren versterken deze waarde.
Situationele- en ensemblewaarden	●●○	Ruimzicht heeft nog steeds waarde door de vrije ligging in het groen en het wijde zicht over het omliggende landschap, die sterk samenhangen met het oorspronkelijke karakter en de naam van het gebouw. De ensemblewerking is echter duidelijk verzwakt. Door de sloop van Boslust en de bouw van kleinere paviljoens in het gebied tussen Boslust en Ruimzicht zijn het oorspronkelijke open karakter en de axiale werking grotendeels verloren gegaan.
Gaafheid en herkenbaarheid	●●●	De hoofdvorm, gevelindeling en architectonische detaillering zijn goed herkenbaar gebleven. De oorspronkelijke interne structuur en indeling zijn door latere verbouwingen echter grotendeels verloren gegaan. Met name de voormalige grote verzorgzalen zijn niet meer als zodanig intact, waardoor de oorspronkelijke gebruiksopzet intern nog slechts beperkt afleesbaar is.
Zeldzaamheid	●●●	Ruimzicht is het enige bewaard gebleven paviljoen van deze omvang en architectonische uitwerking binnen Het Groot Graffel. Door de sloop van Boslust heeft het extra betekenis gekregen als laatste herkenbare drager van een oorspronkelijk als samenhangend ensemble ontworpen ruimtelijk en functioneel concept.
Score	14 (hoog)	

Transformatieruimte

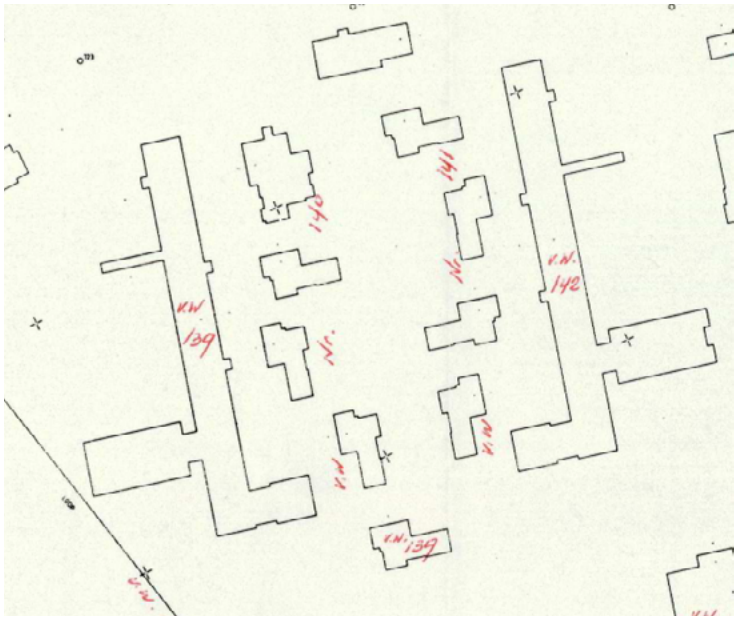
De transformatieruimte van Ruimzicht is aan de buitenzijde beperkt. De hoofdvorm, gevelcompositie, kapvorm, karakteristieke vensters, lisenen, spaarvelden, zuilen en overige architectonische detaillering zijn sterk bepalend voor de architectuurhistorische waarde en bieden weinig ruimte voor ingrijpende wijzigingen. Ook in de directe omgeving is terughoudendheid gewenst, omdat verdere verdichting het resterende open karakter en de landschappelijke relatie van Ruimzicht verder kan aantasten.

In het interieur is relatief veel transformatieruimte aanwezig, omdat de oorspronkelijke indeling en de grote verzorgzalen door latere verbouwingen grotendeels verloren zijn gegaan. De nog herkenbare resterende historische (constructieve) onderdelen verdienen zorgvuldige omgang.

Bijlagen

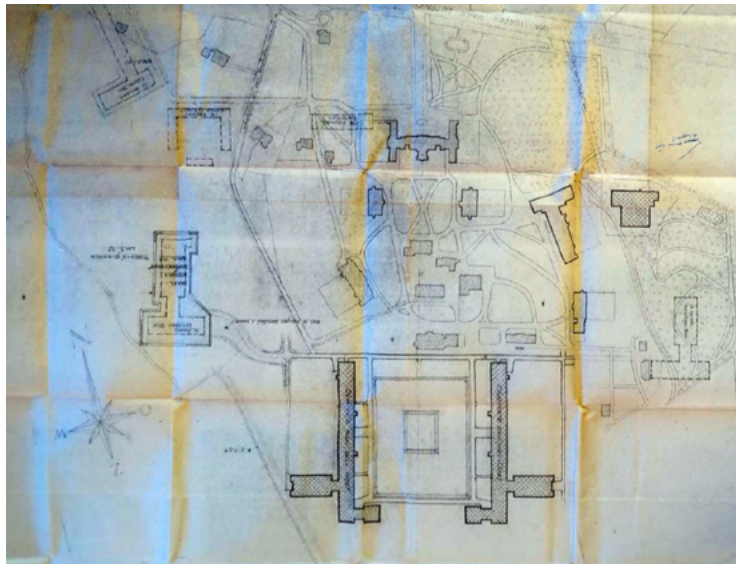
Links
Kadastrale kaart van 1985 Hier is de nieuwe invulling tussen Ruimzicht en Boslust ingetekend

Veldwerk WVD00 K 156
Kadaster Archiefviewer

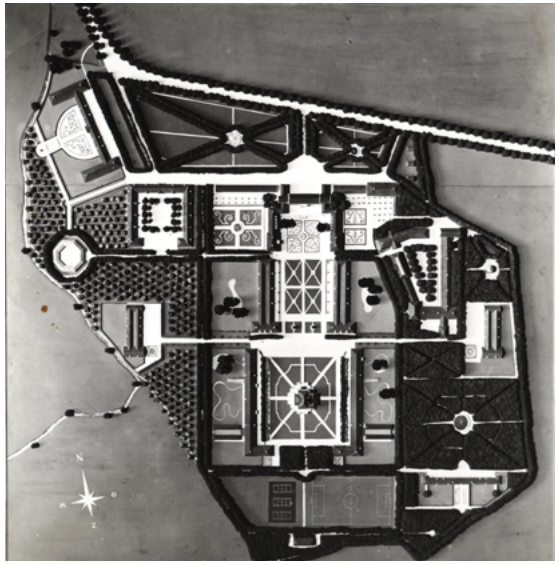
Links
Situatietekening 1950 waarbij Ruimzicht en Boslust in de as van het hoofdgebouw zijn gebouwd

0110-671-i
Regionaal Archief Zutphen

Rechts
Maquette gemaakt door architectenbureau Zanstra, Giesen en Sijmons van een nooit uitgevoerd plan voor een inrichting met 1000 patiënten op het terrein van het Groot Graffel.

0110_1880_0007
Regionaal Archief Zutphen

circa 1950
Paviljoen Ruimzicht recent na de bouw

Fotocollectie Rijksvoorlichtingsdienst
2.24.10.02 - 131-0446
Nationaal Archief

circa 1976
Paviljoen Ruimzicht recent na de bouw

SZU002002941
Regionaal Archief Zutphen

circa 1960
Sinterklaas op de mannenafdeling Ruimzicht van het Groot Graffel. Met afdelingsarts De Roos in de koepelzaal van paviljoen (Nieuw) Ruimzicht

0110_1859_0004
Regionaal Arhief Zutphen

z.d.
Een van de voormalige slaapzalen in Ruimzicht

0110_1859_0004
Regionaal Arhief Zutphen

circa 1985

Luchtfoto van het terrein met linksonder Ruimzicht en aan de overzijde Boslust

SZU002002258
Regionaal Archief Zutphen

Links
Oostgevel Ruimzicht

Rechts
Een van de pilonnen op het schilddak

Links
Oostgevel van korte zijvleugel

Rechts
Noordgevel van korte zijvleugel

Links
Detail westgevel

Rechts
Westgevel

Links
Dwarse zijvleugel (westelijk van hoofdmassa)

Midden
Detail glazen bouwstenen vensters van de dwarse zijvleugel

Rechts
Westelijke gevel en bordes van de dwarse zijvleugel

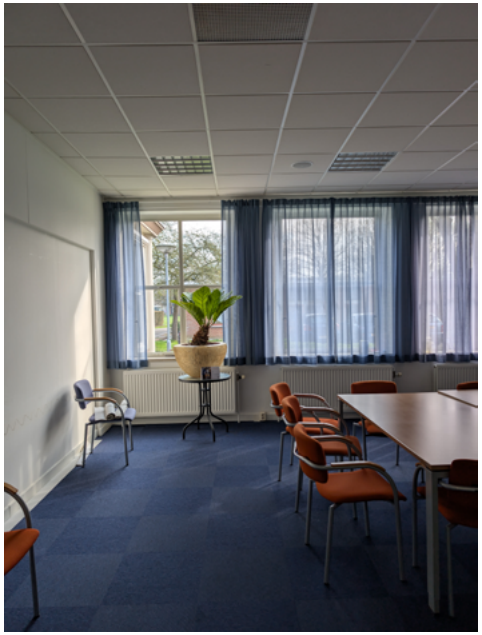

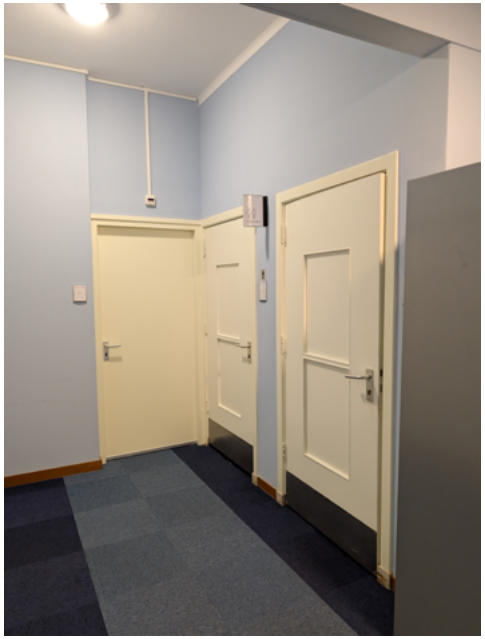

Links
Een van de kantoorruimten

Midden
Detail binnendeuren

Rechts
Langerekte gang die als rug-gengraat door het gebouw loopt

Vredeskapel

Object	Vordenseweg 12, 7231PA Warnsveld
Functie	Kerk/ontmoetingsplaats
Bouwjaar	1965
Architect	H.J. Lammers en A. Meierink
Bouwstijl	Traditionalisme
Kadastraal bekend	WVD00 K 846
Perceel coordinaten	213969.814, 461075.599

Historische context (zie afbeeldingen op pag. 58)

De Vredeskapel werd in 1965 gebouwd in het zuidoostelijk deel van het terrein van Het Groot Graffel, naar voorbeeld van de kapel van klooster De Slangenburg bij Doetinchem. Ontwerp en uitvoering vonden plaats in eigen beheer door de heren H.J. Lammers en A. Meijerink (hoofden van de bouwtechnische dienst). De bouw volgde op de sloop van de oudere kapel aan de achterzijde van het hoofdgebouw en hangt samen met een herschikking van de religieuze voorzieningen binnen het terrein.

De kapel werd gedeeltelijk gebouwd met de oude bouwmaterialen van een barak (voor patiënten met besmettelijke ziekten) die oorspronkelijk op de plek van de Vredeskapel stond. Speciaal voor de katholieken werden biechtruimten aan de achterzijde van de kapel gerealiseerd.

De kapel maakt deel uit van de verdere ontwikkeling van Het Groot Graffel als een paviljoenachtig ingericht zorglandschap, waarin afzonderlijke gebouwen elk een eigen functie en plaats binnen het geheel hebben. In deze opzet vormt de kapel een zelfstandige voorziening binnen het terrein, passend binnen de ruimtelijke en functionele spreiding van gebouwen.

Binnen de voorzieningenstructuur van een psychiatrische instelling vervulde de kapel een belangrijke rol als collectieve en ondersteunende voorziening. Naast medische en verblijfsfuncties bood zij ruimte voor levensbeschouwelijke begeleiding, rituelen en gemeenschapsvorming.

Beschrijving (zie afbeeldingen op pag. 59-60)

Exterieur

De Vredeskapel is een vrijstaand gebouw met een rechthoekige plattegrond, bestaande uit één bouwlaag. Het gebouw is opgetrokken in baksteen in kettingverband en is gedeeltelijk gepleisterd. Op de hoeken zijn steunberen aangebracht.

De architectuur is traditionalistisch, met een heldere massaopbouw en een sobere, ambachtelijke detaillering.

De entree aan de zijgevel wordt geaccentueerd door een klein klokkentorentje, dat verwijst naar de kapel van klooster De Slangenburg.

Het gebouw wordt gedekt door een hoog geknikt zadeldak, dat aan de onderzijde wordt ondersteund door deels gemetselde consoles. Het voorportaal heeft een eigen, eveneens geknikt zadeldak.

De gevels worden geleed door smalle segmentboogvensters met ruitvormig glas-in-lood en bakstenen lekdorpels. Aan de achterzijde bevindt zich een aanbouw met slanke glas-in-loodvensters onder rollagen. In deze gevel is tevens een deur opgenomen met een naastgelegen driedelig venster onder een rollaag en bakstenen lekdorpel.

De aanbouw heeft een soberder karakter en is voorzien van een plat, met bitumen gedekt dak met een eenvoudig wit boeiboord.

Interieur

Het interieur van de kapel is in hoofdopzet behouden gebleven en wordt gekenmerkt door een sobere, maar samenhangende afwerking.

De vloer is uitgevoerd in geglazuurde terracotta tegels, de wanden zijn gepleisterd. De draagconstructie bestaat uit houten balken met consoles, die zijn voorzien van een opvallende kleurstelling in turquoise/petrol met bruine accenten.
De kap is aan de binnenzijde afgewerkt met schrootjes. Boven het voorportaal bevindt zich een oksaal.

In de aanbouw zijn vergelijkbare afwerkingen aanwezig, voor zover deze toegankelijk waren ten tijde van het locatiebezoek.

Waardering

Cultuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als uitdrukking van de religieuze en sociale voorzieningen binnen Het Groot Graffel;
2. als als tastbaar onderdeel van levensbeschouwing binnen de psychiatrische zorg;
3. als getuige van de blijvende behoefte aan bezinning in de naoorlogse periode.

Architectuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als voorbeeld van een naoorlogse kapel in traditionalistische stijl, geinspireerd op lokale architectuur;
2. vanwege de heldere massaopbouw en het baksteenmetselwerk, het geknikte zadeldak, de steunberen en het klokkentorentje en glas-in-loodvensters.

Situationele- en ensemblewaarden

Belang van het object

1. als zelfstandig gebouw binnen de paviljoenstructuur;
2. vanwege de functionele rol binnen het terrein;
3. als onderdeel van de spreiding van voorzieningen.

Gaafheid en herkenbaarheid

1. vanwege de goed behouden hoofdvorm en detaillering;
2. vanwege de herkenbare interieurafwerking (inclusief kapconstructie, tegelvloer en oksaal)

Zeldzaamheid

Belang van het object

1. als losstaande kapel binnen een psychiatrisch instellingsterrein.

Specificering waardering en transformatieruimte

Scoresysteem waardering

Per criterium wordt een score toegekend: laag = 1, midden = 2, hoog = 3.

De totaalscore bepaalt de eindwaardering:

13–15 punten hoge waarde

8–12 punten gemiddelde waarde

5–7 punten lage waarde

Criteria	Waarde	Toelichting
Cultuurhistorische waarden	●●●	De Vredeskapel vormt een tastbare uitdrukking van de religieuze en sociale voorzieningen binnen Het Groot Graffel en maakt de plaats van levensbeschouwing binnen de psychiatrische zorg zichtbaar. De kapel toont daarmee een belangrijke ondersteunende functie binnen de naoorlogse ontwikkeling van de instelling.
Architectuurhistorische waarden	●●●	De kapel is een karakteristiek voorbeeld van naoorlogse traditionalistische kerkarchitectuur, met een duidelijke inspiratie op de kapel van klooster De Slangenburg. De heldere massaopbouw, het geknikte zadeldak, de steunberen, het klokkentorentje, het baksteenmetselwerk en de glas-in-loodvensters bepalen in hoge mate het architectonische karakter.
Situationele- en ensemblewaarden	●●○	De kapel heeft betekenis als zelfstandige voorziening binnen de paviljoenstructuur van Het Groot Graffel en maakt de spreiding van functies over het terrein inzichtelijk. De ensemblewaarde ligt vooral in deze functionele positie binnen het zorglandschap en minder in een sterke ruimtelijke of architectonische samenhang met direct omliggende bebouwing.
Gaafheid en herkenbaarheid	●●●	De hoofdvorm, gevelindeling en architectonische detaillering zijn goed behouden gebleven. Ook het interieur is in belangrijke mate intact, met onder meer de tegelvloer, houten kapconstructie met karakteristieke kleurstelling, schrootjesafwerking en het oksaal. Hierdoor is de oorspronkelijke kerkelijke functie nog zeer goed herkenbaar.
Zeldzaamheid	●●○	Naoorlogse kapellen zijn als gebouwtype niet schaars. Binnen Het Groot Graffel neemt de Vredeskapel wel een bijzondere positie in als afzonderlijke religieuze voorziening met een nog goed herkenbare oorspronkelijke functie en verschijningsvorm.
Score	13 (hoog)	

Hoog (3) ●●●
Midden (2) ●●○
Laag (1) ●○○

Transformatieruimte

De Vredeskapel biedt weinig transformatieruimte. De hoofdvorm, kapvorm, gevelcompositie, steunberen, het klokkentorentje en de glas-in-loodvensters zijn sterk bepalend voor het architectonische en kerkelijke karakter en bieden nauwelijks ruimte voor ingrijpende wijzigingen. Ook de open kerkruimte, de kapconstructie en het oksaal zijn essentieel voor de herkenbaarheid van de oorspronkelijke functie.

In het interieur is enige ruimte aanwezig voor aanpassing van afwerkingen, maar deze is hoofdzakelijk cosmetisch van aard. Dergelijke wijzigingen zijn niet noodzakelijk voor een herbestemming en dienen daarom zorgvuldig te worden afgewogen, zeker waar karakteristieke onderdelen zoals de tegelvloer, kleurstelling en schrootjesafwerking aanwezig zijn. Constructieve ingrepen of wijzigingen die de ruimtelijke werking en het kerkelijke karakter aantasten, bieden weinig transformatieruimte.

Bijlagen

De Vredeskapel
1967.

SZU002002166
Regionaal Archief Zutphen

De Vredeskapel
z.d.

SZU002002166
Regionaal Archief Zutphen

Rechts

De Vredeskapel
z.d.

SZU002002726
Regionaal Archief Zutphen

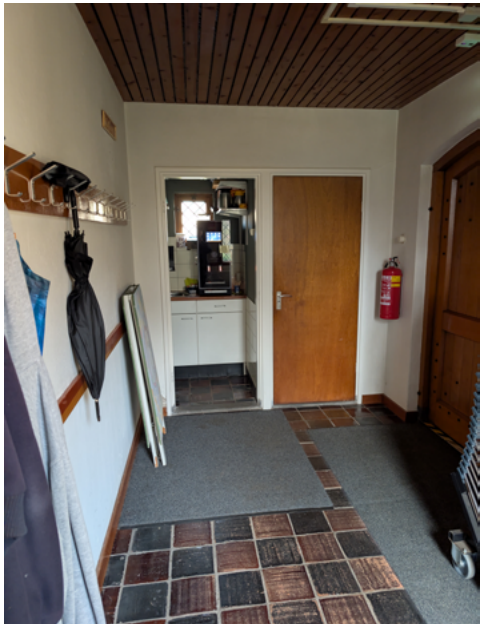

Het exterieur van de vredeskapel

Het interieur van de vredeskapel

Stookgebouw

Object	Vordenseweg 12, 7231PA Warnsveld
Functie	Stookgebouw
Bouwjaar	1949
Architect	Zanstra, Giesen en Sijmons
Bouwstijl	Shake-Hands
Kadastraal bekend	WVD00 K 846
Perceel coordinaten	213969.814, 461075.599

Historische context (zie afbeeldingen op pag. 65)

Het stookgebouw/ketelhuis werd in 1949 gebouwd en verving een ouder ketelhuis uit het begin van de 20e eeuw. Het maakt deel uit van een bredere vernieuwingscampagne in de wederopbouwperiode na de Tweede Wereldoorlog, uitgevoerd op basis van een uitbreidingsplan uit circa 1940.

Binnen een grootschalig zorgcomplex als Het Groot Graffel vervulde het stookgebouw een essentiële rol in de technische en logistieke infrastructuur. Vanuit deze centrale voorziening werd de warmte- en warmwatervoorziening voor de verspreid liggende gebouwen op het terrein verzorgd. In een instelling met een groot aantal paviljoens, verblijfsgebouwen en ondersteunende functies was een dergelijke centrale energievoorziening noodzakelijk voor het functioneren van het geheel.

Het gebouw was oorspronkelijk kolengestookt. De aanvoer, opslag en verwerking van brandstof vormden een integraal onderdeel van de ruimtelijke opzet en het gebruik van het gebouw. Het ketelhuis weerspiegelt daarmee de naoorlogse modernisering van technische voorzieningen binnen zorginstellingen, waarbij schaalvergroting en centralisatie van nutsvoorzieningen een belangrijke rol speelden. Vandaag de dag is het gebouw nog gedeeltelijk in gebruik ten behoeve van de energievoorziening (verwarming) van de omliggende gebouwen.

Beschrijving (zie afbeeldingen op pag. 66-67)

Exterieur

Het stookgebouw heeft een rechthoekige plattegrond en bestaat uit twee bouwlagen onder een asymmetrisch zadeldak, gedekt met verbeterde Hollandse pannen. Aan de achterzijde is een dakkapel aangebracht. Naast het gebouw staat een hoge schoorsteen, die direct samenhangt met de oorspronkelijke functie van het gebouw.

De gevels zijn opgetrokken in baksteen in kruisverband en worden geleed door gepleisterde betonnen (hoek)lisenen en spaarvelden. In de langsgevel zijn grote glaspuien opgenomen, bestaande uit stalen kozijnen waarin grotendeels het oorspronkelijke getrokken glas behouden is gebleven. Boven deze puien bevinden zich octagonale vensters met roedeverdeling, waarvan enkele zijn voorzien van ventilatieroosters.

De overige gevelvlakken bevatten kleinere stalen vensters met roedeverdelingen van 2x2 en 2x4, deels met oorspronkelijk getrokken glas. De vensters zijn uitgevoerd onder een strek, met lekdorpels in rollaag.

Op de hoeken van de gevels en dakvlakken zijn ronde betonnen pilonnen aangebracht.

Interieur

Het interieur was ten tijde van de opname slechts gedeeltelijk toegankelijk.

De centrale ruimte wordt gevormd door een grote hal waarin oorspronkelijk de stookinstallaties waren opgesteld. De vloer is afgewerkt met een cementdekvloer, terwijl de wanden zijn gepleisterd. Het plafond en de constructie bevatten belangrijke betonnen elementen.

Langs de lengterichting van het gebouw zijn meerdere betonnen silotrechters aanwezig, waarvan de bekistingssporen

nog zichtbaar zijn. Aan de voorzijde van deze trechters zijn voormalige openingen herkenbaar, die wijzen op de aanvoer van kolen, vermoedelijk via de zijgevel. De kolen werden vervolgens via de trechters naar de stookinstallaties geleid.

Daarnaast zijn in de ruimte diverse gestorte betonnen kolommen aanwezig, eveneens met zichtbare bekistingssporen. De overige ruimten van het gebouw waren niet toegankelijk.

Waardering

Cultuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als uitdrukking van de technische en infrastructurele organisatie van Het Groot Graffel
2. als onderdeel van de energievoorziening binnen een zelfvoorzienend complex

Architectuurhistorische waarden

Belang van het object

1. als voorbeeld van naoorlogse utilitaire architectuur waarin functionaliteit en constructie direct tot uitdrukking zijn gebracht;
2. als uitdrukking van de zogenoemde shake-hands-architectuur, waarin traditionele bouwmaterialen zoals baksteen worden gecombineerd met moderne materialen als beton en staal

Situationele- en ensemblewaarden

Belang van het object

1. als onderdeel van de technische infrastructuur van het terrein;
2. vanwege de (functionele) relatie met parkachtige omgeving en omliggende gebouwen.
3. vanwege de historische samenhang met de uitbreidingsplannen van het complex na de Tweede Wereldoorlog, waarvan onder meer paviljoen Ruimzicht bewaard is gebleven.

Gaafheid en herkenbaarheid

Belang van het object

1. vanwege de goed behouden hoofdvorm en constructie
2. vanwege de nog aanwezige restanten van de technische inrichting, zoals installatiesporen, constructieve voorzieningen en afvoersystemen, die de oorspronkelijke functie als stookgebouw zichtbaar maken
3. als gebouw waarin de oorspronkelijke functie nog goed afleesbaar is

Zeldzaamheid

Belang van het object

1. als relatief gaaf bewaard gebleven technisch gebouw
2. als representant van naoorlogse energievoorziening binnen zorgcomplexen

Specificering waardering en transformatieruimte

Scoresysteem waardering

Per criterium wordt een score toegekend: laag = 1, midden = 2, hoog = 3.

De totaalscore bepaalt de eindwaardering:

13–15 punten hoge waarde

8–12 punten gemiddelde waarde

5–7 punten lage waarde

Criteria	Waarde	Toelichting
Cultuurhistorische waarden	●●●	Het stookgebouw maakt de technische en infrastructurele organisatie van Het Groot Graffel in de wederopbouwperiode inzichtelijk. Als centrale voorziening voor warmte en warm water was het essentieel voor het functioneren van het verspreid opgezette zorgcomplex en toont het de schaalvergroting en centralisatie van nutsvoorzieningen.
Architectuurhistorische waarden	●●○	Het gebouw is een representatief voorbeeld van naoorlogse utilitaire architectuur waarin functie, constructie en materiaalgebruik direct tot uitdrukking komen. De combinatie van baksteen, beton en staal en elementen als de grote stalen puien en octagonale vensters geven het gebouw karakter, maar zijn binnen de wederopbouwarchitectuur niet uitzonderlijk.
Situationele- en ensemblewaarden	●●○	Het stookgebouw heeft betekenis als onderdeel van de technische infrastructuur en de naoorlogse uitbreidingsfase van Het Groot Graffel. De samenhang met andere gebouwen is vooral functioneel van aard en ruimtelijk minder sterk afleesbaar.
Gaafheid en herkenbaarheid	●●●	De hoofdvorm, gevelindeling, stalen puien en belangrijke constructieve onderdelen zijn goed behouden. Ook de betonnen silotrechters, kolommen, installatiesporen en vrijstaande schoorsteen maken de oorspronkelijke functie als stookgebouw nog zeer goed afleesbaar.
Zeldzaamheid	●●○	Stookgebouwen uit de wederopbouwperiode zijn in Gelderse en Nederlandse context niet uitzonderlijk zeldzaam. Binnen Het Groot Graffel neemt het gebouw wel een bijzondere positie in als een van de weinige gebouwen die niet voor bewoning, verpleging of behandeling werden gebruikt.
Score	12 (gem.)	

Hoog (3) ●●●
Midden (2) ●●○
Laag (1) ●○○

Transformatieruimte

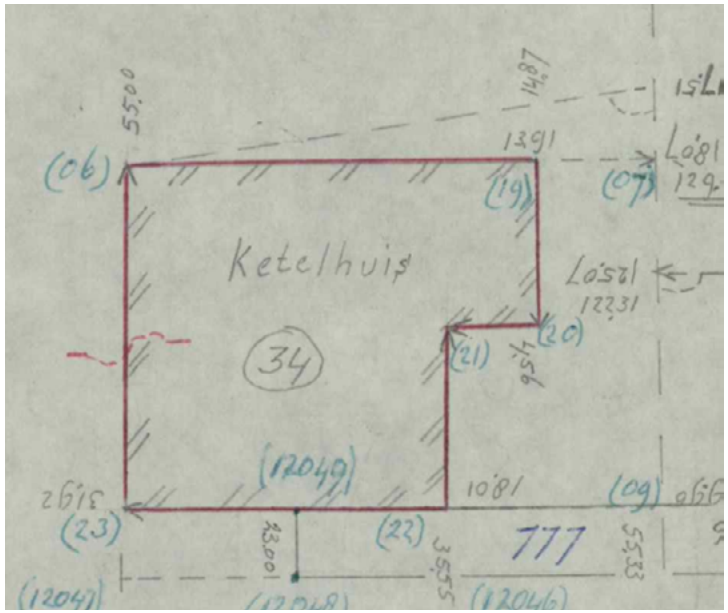
De transformatieruimte van het stookgebouw is gemiddeld. Aan het exterieur is weinig ruimte voor ingrijpende wijzigingen, omdat de hoofdvorm, schoorsteen, stalen puien, octagonale vensters en karakteristieke combinatie van baksteen, beton en staal sterk bijdragen aan de architectuurhistorische waarde en herkenbaarheid van de oorspronkelijke functie.

In het interieur is enige ruimte voor herbestemming, maar de karakteristieke industriële hoofdruimte en de nog aanwezige betonnen silotrechters, kolommen en installatiesporen vragen om behoud. Juist deze onderdelen maken het oorspronkelijke stookproces afleesbaar. Meer ruimte ligt bij jongere technische installaties en ondergeschikte afwerkingen die niet bijdragen aan deze historische functie. Een nieuwe invulling is daarmee goed denkbaar, mits de ruimtelijke en technische leesbaarheid van het ketelhuis behouden blijft.

Bijlagen

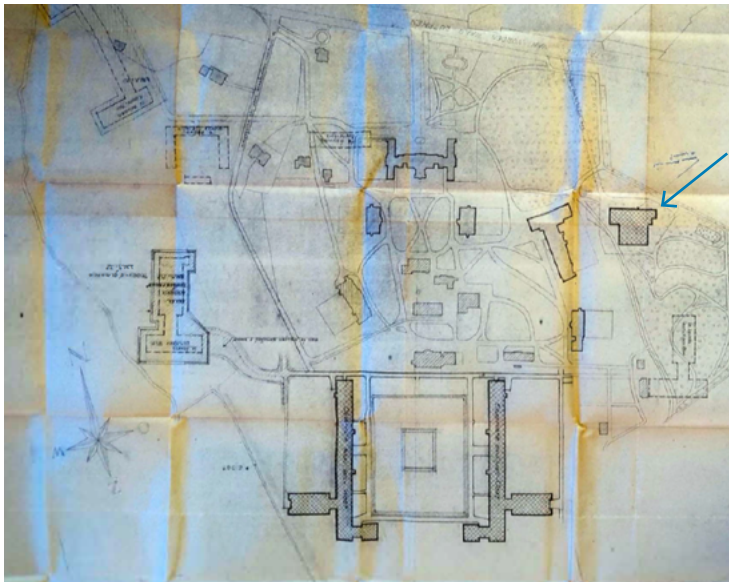
Kadastrale kaart van 1985

Veldwerk WVD00 K 127
Kadaster Archiefviewer

Links
Situatietekening 1950 met rechts bij de blauwe pijl het stookgebouw/ketelhuis

0110-671-i
Regionaal Archief Zutphen

Rechts
Het economiegebouw met daarachter het stookgebouw

uit 'Het Groot Graffel Warnsveld; 100 jaar psychiatrische zorg in beeld gebracht', 2001

Het exterieur van het stookgebouw

Het interieur van het stookgebouw

